

Tema 1. Els gèneres literaris

DIVISIÓ CLÀSSICA:

Èpica: narració de fets històrics des d'una perspectiva heroica

Lírica: poesia en què predominen la subjectivitat, tons afectius, sentimentals i emotius.

Dramàtica:

Tragèdia: composició teatral d'estil elevat que representa una acció seriosa i greu i en què el protagonista és endut cap a la catàstrofe per una passió o per la fatalitat.

Drama: composició teatral considerada un gènere mixt entre la tragèdia i la comèdia, i en la qual l'acció s'imposa a la narració.

Comèdia: composició teatral caracteritzada pel desenllaç feliç i per la seva intenció, generalment crítica o satírica.

MODERNAMENT:

Poesia/ Narrativa/ Teatre. Actualment es rebutgen aquests compartiments estancs dels gèneres.

POESIA:

S'expressen sentiments, experiències emocionals... tot allò que pertany al món personal i íntim de l'autor.

- Concepte molt semblant a la lírica.
- Hem de pensar que existia la poesia èpica, molt usada des dels orígens a l'època medieval → Aquesta poesia és narrativa. Ex: epopeies clàssiques com *l'Odissea*, els cantars de gesta -*Le chanson de Roland* o *El cantar del Mío Cid*...-

FORMA DEL POEMA:

1. Unitat bàsica del poema → vers

Vers masculí és aquell acabat en paraula aguda, i vers femení en paraula plana o esdrúixola.

2. El còmput sil·làbic:

Versos d'art menor: - 9 síl·labes (abcd).

Versos d'art major: + 8 síl·labes (ABCD).

Decasíl·lab (clàssic 4+6, èpic 6+4, amb cesura 5+5). Alexandrí (6+6 amb cesura) → característics de la poesia culta de totes les èpoques.

Hem de tenir presents els fenòmens de sinalefa, elisió i hiat.

Comptam fins a la darrera síl·laba tònica.

2.El ritme:

Depèn de la combinació que s'estableix entre les síl·labes tòniques i àtones.

3.Rima:

Consonant: coincideixen tots els sons a partir de la darrera vocal tònica.

Assonant: coincideixen només el sons vocàlics a partir de la darrera vocal tònica.

Rima masculina: paraules agudes.

Rima femenina: paraules planes o esdrúixoles.

Rima interna: entre paraules d'un mateix vers, sobretot si tenen cesura o pausa.

Sense rima:

versos blancs: no rimen, però estan sotmesos a la regularitat mètrica.

versos lliures: no rimen ni estan sotmesos a cap tipus de regularitat mètrica.

4.Tipus d'estrofa:

Apariats: dos versos amb rima consonant (rodolins, auques...).

Tercet: el més usat és l'encadenat, d'origen italià.

Quartet: art menor i major de rima consonant.

Quintet

Sextet

Octava

Dècima: normalment, art menor.

Sonet: 14 versos decasíl·labs (2 quartets i 2 tercets).

Romanç: versos heptasíl·labs.

5. Altres formes de poesia:

a. **Prosa poètica**: escrit en prosa amb recursos poètics.

b. **Cal·ligrames**: amb l'escriptura es dibuixa una forma relacionada amb el contingut del poema.

c. **Poema visual**: Substitució d'elements tradicionals per elements visuals (imatges, dibuixos, fotografies...)

NARRATIVA:

El mitjà habitual és la prosa (hi ha, tanmateix, narracions en vers)

Elements formals: estructura, punt de vista, espai, temps i personatges.

La diferència principal amb la lírica és que s'hi conta una història protagonitzada per uns personatges en un lloc i un temps determinats, tot amb la presència d'un narrador.

Elements bàsics del gènere:

1. **Estructura:** manera com s'ordenen els fets. La més típica és l'estructura tancada (plantejament, nus i desenllaç). Estructura oberta: sense resolució final. De vegades la narració no és cronològicament lineal.
2. **Punt de vista:** perspectiva que adopta el narrador i la seva actitud:
 - a. **Intern:** participa en la història de manera activa.
 - b. **Extern:** omniscient (sap tot el que passa, però no hi participa).
objectiu (es limita a narrar els fets, les accions).
3. **Espai:** on transcorren els esdeveniments:
 - a. **Interiors:** espais tancats.
 - b. **Exteriors:** espais oberts.
4. **Temps:** n'hi ha de dos tipus:
 - a. **Extratextual:** època en què s'esdevenen els fets.
 - b. **Intern o textual:** durada dels fets dins la narració.
5. **Personatges:** principals i secundaris. Plans (no canvien durant la història) i rodons (evolucionen al llarg de la història).

Classificació dels textos literaris narratius:

Cultes: novel·la i conte (més breu).

- Populars:**
1. Rondalla: combina elements reals i fantàstics. Final moralitzant.
 2. Llegenda: parteix d'un fet suposadament històric.
 3. Quadre de costums: narració que representa ambients i personatges de l'època. Típic del segle XIX.

TEATRE:

- Fets reals o imaginaris de l'experiència humana; es representen en un espai físic davant el públic.
- El teatre que coneixem s'originà a la cultura grecollatina.
- Començà amb tragèdia, comèdia i drama. Han sortit altres subgèneres com la tragicomèdia.
- Elements del gènere teatral: autor, actor, públic, espai escènic, director... Se sol fer en estil directe i s'usa molt el diàleg, el monòleg, el soliloqui... Es pot dividir en actes (marquen canvis d'escenari) i escenes (marquen el temps i canvis de personatges).

Classificació del gènere:

1. Teatre culte:

- Tragèdia d'origen grecollatí: l'heroi entra en conflicte amb alguna cosa superior, el destí. Sempre té un desenllaç fatal. Sol emprar-se el vers.
- Drama: l'heroi té un conflicte humà. El final és imprevist.
- Comèdia: té final feliç. Temes molt quotidians. Sol ser crítica i amb personatges arquetípics. Intenten mostrar un model de societat. Llenguatge molt col·loquial.

2. Teatre popular:

Religiós: cicle de Nadal, de Pasqua, marià, bíblic, hagiogràfic.

Profà:

- a. Entremès: aparegué al s XVI. Es representava durant el descans de les comèdies.
- b. Sainet: un sol acte. Irònic. Precedent de la comèdia de costums.
- c. Farsa: caricatura els seus personatges.

Tema 2. L'època medieval

- Va de la caiguda de l'Imperi romà (any 476) a l'ocupació turca de Constantinoble el 1453.
- Es pot dividir en dues etapes: Alta edat mitjana (s. X, XI i XII) i Baixa edat mitjana (s. XIII, XIV i XV).

1. Contextualització històrica:

- Amb la fragmentació de l'Imperi romà:

Imperi Bizantí: continuació de l'Imperi romà d'Orient.

Regnats europeus (amb Carlemany es convertí en l'Imperi Carolingi).

Dominis musulmans: des del nord d'Àfrica s'estengueren cap a la península Ibèrica.

El clima generalitzat de violència és el que provoca el naixement del feudalisme.

Marca Hispànica: la crearen els francs com a zona fronterera per protegir-se dels àrabs (part de l'actual Catalunya). L'any 870 Guifré el Pelós fou designat Comte d'Urgell i de la Cerdanya, i més tard de Girona i de Barcelona → 987: el comtat es fa independent dels francs.

2. El feudalisme:

Sistema d'organització política i econòmica que carecteritzà l'Edat Mitjana.

Basat en una economia agrària i divisió de la societat en estaments lligats pel contracte de vassallatge (cerimònia on el vassall prometia al senyor fidelitat i serveis a canvi de protecció).

noblesa

Estaments bàsics: clergat
poble

El terme feudalisme fa referència al territori o feu governat per un senyor feudal. Vivia envoltat de la seva cort al castell, i és en aquest context cortesà on es va gestar i desenvolupar la literatura profana medieval → literatura cortesà.

La nostra llengua (com la resta de llengües romàniques) deriva del llatí vulgar. Aquest pas fou lent i gradual.

A principi del segle IX (Concili de Tours -813-) es decretà que la predicació es fes en llengües vulgars.

3. Primers textos en llengua catalana:

- Català preliterari (el que es va parlar entre els segles IX i XI i que s'usava en llengua oral. Els texts escrits seguien essent en llatí).

Primers textos conservats en català són dels segles XII i XIII:

a. Fragment del *Forum Iudicum* (llibre de lleis visigot).

b. Les *Homilies d'Organyà* (considerat el primer text extens escrit en català). Inclou vuit sermons que contenen part de l'Evangeli.

A les corts occitanes del segle XII tengué el seu origen la lírica trobadoresca. Fou la primera mostra de poesia culta en llengua romànica -l'occità- i constituí la base de la literatura europea.

Gaudí de gran prestigi i s'estengué per tota la Romània.

Els primers poetes catalans adoptaren la llengua i tradició trobadoresques (fins a arribar a Ausiàs March).

Així, podem dir que teníem una separació lingüística entre poesia → occità i prosa → català.

4. La lírica trobadoresca

•Trets de la poesia trobadoresca:

a.S. XII i XIII: la figura del trobador es contraposa a la de poeta:

poeta → llatí.

trobador → llengua romànica.

b.Els poemes eren compostats per ser cantats.

c.Tenien gran prestigi : classe social independent.

d. Trobadors: compositors

Joglars: intèrprets.

- Els gèneres poètics:

La cançó: gènere per excel·lència i vehicle de la poesia amorosa. Tenia melodia pròpia i de cinc a set cobles amb una tornada on apareixia el senyal amorós.

El sirventès: vehicle de l'atac, de la ira amb discurs moralitzador. Aprofitaven una melodia existent.

L'alba: poema amorós que expressava l'enuig dels amants quan s'havien de separar (intervenien la guaita, el gilós i els lauzengiers).

La pastorel·la: trobada dels enamorats i diàleg entre una pastora i un cavaller.

Tençó i torneament: debats entre trobadors sobre temes literaris.

- L'amor cortès:

Sempre presentaven la mateixa situació: una dama poderosa i casada i un enamorat lleial i sotmès a ella.

El lligam que s'estableix entre senyor i vassall es projecta a la relació que s'estableix entre dama i trobador.

Personatges:

- a. Dama → midons.
- b. Trobador → hom
- c. Amor → servei

Costums de la cort: lleialtat, generositat, educació i refinament.

Oposició entre:

- a. Cortesia (explicada al punt anterior).
- b. Vilania (gent del camp).

Quatre situacions de l'estat amorós :

- a. Fenhedor
- b. Pregador
- c. Entenedor
- d. Drut

Tendències:

a. **Trobar lleu**: estil de versificació senzilla, sense recursos estilístics complicats. Facilitat de comprensió.

b. **Trobar clus**: complicació, singularitat i dificultat de comprensió (fons).

c. **Trobar ric**: quan la dificultat es trobava en la complicació formal i la bellesa de la forma del poema (forma).

5. Ramon Llull.

•Vida

a. Vida cortesana:

- 1229: ocupació i conquesta de Mallorca pel Rei Jaume I.
- 1232: Ramon Llull neix a la ciutat de Mallorca, fills d'una família benestant barcelonina. Formaven part de l'elit del moment.
- 1257: té 25 anys i es casa amb Blanca Picany. Té dos fills i comença la seva etapa cortesana. Rep un càrrec palatí: senescal (majordom) de l'infant Jaume (futur Jaume II). Conrea la poesia trobadoresca (no en conservam) Això ho sabem a través de *Vida Coetània*.
- Entre els 25 i els 32 anys manté nombrosos "amors il·lícits"

b. Il·luminació de Randa: etapa de formació.

- 1263: Conversió de Llull a la vida religiosa. Ven totes les seves possessions i trenca els vincles familiars (les cinc aparicions de Crist crucificat). Aparegué la llegenda de Santa Eulàlia.
- Aprèn àrab amb un esclau cultivat i estudia llatí. Fa vida contemplativa al puig de Randa. Comença a concebre la seva Art. L'infant Jaume li proporciona els mitjans necessaris per fundar una escola monacal per formar missioners → 1276 es funda el monestir de Miramar, on s'estudia àrab i l'Art lul·liana.
- Es dedica a fer vida contemplativa: *Llibre de Amic e Amat* i *Llibre de l'orde de cavalleria*.

c. Difusió de la seva obra:

- 1283 : *Llibre d'Evast e d'Aloma e de Blanquerna son fill*.
- 1288 : Primer viatge a París (centre intel·lectual d'Europa) per defensar la seva Art a la universitat. Fracassa estrepitosament davant l'aristotelisme i l'escolàstica. *Fèlix o llibre de les meravelles*.
- 1293 : Primer viatge al nord d'Àfrica per predicar als infidels.
- 1294-1306: Diversos viatges per tot Europa. Escriu més llibres: *Arbre de Ciència*, *Arbre de filosofia d'amor*, *Llibre de l'ascens i del descens de l'intel·lecte* ...
- 1306: Segon viatge al nord d'Àfrica, on és empresonat sis mesos, condemnat a mort i, finalment, expulsat del país.
- 1309: La seva Art és acceptada en cercles universitaris a la facultat d'arts liberals, però no tant a la de Teologia. Dicta *Vida coetània*.
- 1316: Té 84 anys. Arriba moribund a Mallorca, o potser mor al vaixell de tornada. La llegenda diu que els musulmans el lapidaren a Bugia (no és gaire creïble). Les seves despulles són depositades a Sant Francesc.

● Ideologia i objectius:

- Tres grans eixos de la seva vida (*Vida coetània*):
 1. **Tasca missional** (convertir els infidels).
 2. **Escriure llibres** per lluitar contra els errors dels infidels.
 3. Sol·licitar al papa i als reis cristians **crear escoles** per formar missioners .
- Gran coherència en tota la seva obra (segons ell, dictada per Déu).
- Característiques de la seva Art: és un sistema lògic que pretén demostrar els dogmes de la fe cristiana a través de la raó. Segons Llull, aquest sistema li fou revelat per Déu (com la Bíblia) .
- El concep com una teoria de la ciència que es pot aplicar a totes les disciplines científiques (permet generar una enciclopèdia del saber). No va ser entès pels universitaris del s.XIII.

LES QUATRE GRANS CRÒNIQUES

1. La historiografia medieval.
2. Les quatre grans cròniques:
 - 2.1 Generalitats.
 - 2.2 Regnats historiatats a les quatre cròniques.
 - 2.3 *Libre dels Feyts* (crònica de Jaume I).
 - 2.4 La Crònica de Bernat Desclot.
 - 2.5 La Crònica de Ramon Muntaner.
 - 2.6 La Crònica de Pere el Cerimoniós.

1. LA HISTORIOGRAFIA MEDIEVAL

Les primeres obres que trobam a l'Europa post imperi romà estan escrites en llatí. A Catalunya són obres que fan referència a la Reconquesta. Es coneixen amb el nom de *Cronicons*. La primera obra important és *Gesta conitum Barcinonensis et Regnum Aragonice* (redactada des de mitjans S. XII fins a finals del XIII), que, juntament amb l'edició llatina, s'escrigué en català (1267-1283). Aquesta obra relata fets del passat; per això, paral·lelament, s'escriuen obres en llengua vulgar (català) i que historien fets contemporanis o recents (i no fets passats). Aquestes últimes són les conegudes cròniques medievals.

Per escriure aquestes cròniques, i també la historiografia, els autors se servien de cançons o narracions joglaresques. D'aquestes narracions no ens n'ha arribat cap, però dins les quatre cròniques trobam fragments que semblen clares narracions joglaresques (són orals). Els joglars es dividien en aquells que cantaven fets que havien passat feia segles i aquells que cantaven fets més recents.

- 1.Recontadors de gestes antigues: "*historiadors*". Menys històrics, menys verídics i més llegendaris.
- 2.Recontadors de novel·les: "*periodistes*". Més històrics i menys llegendaris.

2. LES QUATRE GRANS CRÒNIQUES

2.1 GENERALITATS:

- Escrites entre el S. XIII i el XIV. De gran valor. Entre la primera i la darrera hi van 200 anys. Finalitats generals de les cròniques:

- a. Justificar determinats fets o actituds del rei. Explicar al poble accions polítiques del rei. Per això s'escriuen en llengua vulgar.
- b. Deixar constància per escrit d'uns fets que per la mentalitat medieval tenen un valor didàctic. El rei era tot un model a seguir pels seus súbdits.

c. Escrites amb un to heroic. Intenció d'exaltar el rei. Intenció patriòtica, de cohesionar el país.

- Aquestes quatre grans cròniques es varen escriure entre la unió d'Aragó i Catalunya, la conquesta de Mallorca, Menorca, Múrcia i València i l'expansió pel Mediterrani.

- Valors de les cròniques:

Des d'un punt de vista *històric* tenen un gran valor, ja que informen de fets antics. Des d'un punt de vista *literari* i *lingüístic*, tenen l'immens valor de dir-nos com es trobava la llengua entre la prosa de Lull i la prosa renaixentista. Des d'un *caire social*, tenen l'habilitat de mostrar-nos els costums, menjars, vestits, tractes socials... de la gent medieval.

- La crònica de Jaume I i la de Pere el Cerimoniós són autobiogràfiques. Això és un fet únic a l'Europa medieval.

- Regnats que cobreixen les diferents cròniques:

1. Crònica de Jaume I o *Llibre dels fets*: Jaume I el Conqueridor (1213-1276)
2. Crònica de Bernat Desclot: Alfons I el Cast (1162-1196), Pere el Catòlic (1196-1213), Jaume I el Conqueridor (1213-1276) i Pere II el Gran (1276-1285).
3. Crònica de Ramon Muntaner: Jaume I el Conqueridor (1213-1276), Pere II el Gran (1276-1285), Alfons II el Franc (1285-1291), Jaume II el Just (1291-1327) i Alfons III el Benigne (1327-1336).
4. Crònica de Pere el Cerimoniós: Alfons III el Benigne (1327-1336) i Pere III el Cerimoniós (1336-1387).

2.3 LIBRE DELS FEYTS o CRÒNICA DE JAUME I

a. Redacció:

Crònica escrita en dos moments diferents del seu regnat: 1) 1244 a Xàtiva i 2) l'acaba trenta anys més tard, 1274, a Barcelona. De la primera crònica se'n féu una versió llatina (Fra Pere Marsili). Jaume I anava dictant la seva vida mentre els escrivans anaven redactant; finalment, un escrivà, Jaume Sarroca, ordena els documents i compon la crònica final.

b. Origen de la Crònica:

El rei En Jaume es plantejà escriure-la perquè creia haver rebut un *mandat diví*. Arran de venir a Mallorca (la millor cosa que, segons ell, féu al llarg de la seva vida) també es veu obligat a deixar-ho per escrit.

c. Contingut:

La podem dividir en quatre parts pel que fa als episodis més remarcables:

1. Fets 1208-1228: des de la seva coronació fins un any abans de la conquesta de Mallorca. Fets importants: engendrament i naixença del rei, batalla de Muret, l'estada del rei a Montsó, lluites internes (de nobles) a Aragó, casament de Jaume I amb Lionor de Castella.
2. Fets 1228-1240: la guerra d'Urgell, les conquestes de Mallorca i València i l'estada del rei a Montpeller (ell hi va néixer).

3. Fets 1242-1265: desavinences amb el rei de Castella, campanya contra els sarraïns rebels de València i aixecament d'uns nobles contra el rei.
4. Fets 1265-1276: campanyes a València, conquesta de Múrcia, guerres entre nobles i fills de Jaume I, visita al sant Pare a Lió i contactes amb Alfons X de Castella.

CARACTERÍSTIQUES DE LA CRÒNICA:

- a. Sentiment religiós: característic de tota la literatura medieval (recordem: societat teocèntrica). Moltes referències al sentiment o valor religiós de la pietat.
- b. El providencialisme: pensar que Déu proveirà les coses i dirà què cal fer.
- c. La bel·licositat: molt característica i present al llarg de l'obra. El rei dóna amplis relats de l'estratègia i les lluites que ell fa com a monarca. La finalitat és ensenyar com és ell com a estrateg militar, sobretot perquè els seus fills n'aprenuin (funció didàctica). Això es veu principalment a les campanyes de València i Mallorca. Sovint surt a la crònica com l'heroi de la batalla.
- d. La crònica té també un caire curiós d'intimisme. Trobam escenes d'intimitat entre el rei i la reina (xerrades...). Apareix un rei sensible (anècdota de l'oronella). Dos aspectes d'aquesta característica de l'intimisme: 1) la tècnica és molt novel·lesca (i no de crònica de fets) i 2) sorprèn que se'ns mostri un rei molt allunyat de la bel·licositat.
- e. L'amor a la terra. Amor per Aragó i Catalunya (terres de les quals era rei) i per la ciutat de Montpeller (on va néixer). Després de la conquesta de Mallorca, els elogis es desvien cap a la terra conquerida pel seu esforç i no heretada com eren les primeres. Amb València passa igual.

Estil literari:

1. La voluntat de narrar fa que l'estil sigui viu i àgil (primera persona o plural majestàtic).
2. Espontaneïtat: el rei dicta i, per això, trobam desgavells sintàctics.
3. El diàleg reproduceix textualment el que diu cada interlocutor (estil directe).
4. De vegades, el lèxic tira a ser casolà, fins i tot groller.

Aspectes lingüístics:

1. Descripció de personatges per la seva llengua (per exemple, descriu un francès emprant el francès). Finalitat: donar realisme a la descripció. Els àrabs, quan parlen, ho fan en mossàrab. L'infant Sanç de Castella parla en castellà.
2. Ús del plural majestàtic: nós = jo.
3. L'ús del diàleg és novedós en la literatura europea del moment.
4. Sovint usa un llenguatge popular, amb refranys i dites.

La Crònica de Bernat Desclot:

Segona gran crònica, encara que sigui la més antiga quant a reis historiatats. No és autobiogràfica.

Datació:

Entre 1283 i 1288. Bernat Desclot historia la vida i els regnats d'un seguit de reis.

Contingut:**dos blocs:**

- a. Regnats antics: to èpic i basat en relats de joglars
- b. Regnats de reis que ell ha conegut, sobretot Pere II el Gran. En aquesta segona part localitzam tres grups d'accions entorn d'aquest rei:
 1. Intervencions de la casa reial a l'actual Itàlia.
 2. Batalles entorn de la invasió de Catalunya pels francesos.
 3. Alliberament de Catalunya dels francesos (gran obra de Pere el Gran).

Estil:

Bernat Desclot deixa constància del rei com un gran heroi. Empra relats de joglars (vendrien a ser la bibliografia actual).

Objectiu:

Glorificar la figura del rei Pere II. Ens mostra el rei quasi com un heroi d'epopeia clàssica.

Autor:

Personatge de la cúria Reial. Nat al Rosselló. Conegut també com Bernat escrivà (ofici).

La Crònica de Ramon Muntaner:**Datació:**

Escrit al llarg del primer terç del segle XIV (1325-1328).

Contingut:

Expansió pel Mediterrani:

1. Lluites a Sicília i a Calàbria (segle XIII).
2. Expansió catalana cap a Orient (part més extensa).
3. Govern de Ramon Muntaner a dues illes del Mediterrani, al Nord d'Àfrica.
4. Campanya de Sardenya.
5. Coronació del rei Alfons III el Benigne (crònica minuciosa)

Reis historiat:

Des de l'engendrament de Jaume I (1207) a la coronació d'Alfons I el Benigne (1328).

Estil literari:

- Escrita per ser escoltada. Parla sovint d'*oïdors*. Per això, sovint empra l'estil dels joglars: cançons de gesta i històries d'amor. Aquestes són les dues característiques principals i diferenciadores d'aquesta crònica enfront de les altres.
- Ens trobam amb un estil directe: usa un registre, sovint, propi del llenguatge col·loquial.
- També ens trobam amb l'ús sovintejat de frases fetes o populars, dites, refranys...
- Tendència a l'exageració (característica del llenguatge oral).

Influències posteriors:

Joanot Martorell s'inspira en aquesta crònica per escriure *Tirant lo Blanc*.

Objectius principals:

- Exaltació de la figura de cada rei: ésser suprem, gran i majestuós.
- Deixar constància de la feina pròpia i dels seus mèrits a la cort.
- To nacionalista.
- Projecta el seu patriotisme a la crònica que redacta.

- Planteja la necessitat de la unitat de les terres per dos motius: provenen d'una mateixa casa reial i tenen una llengua comuna.

Crònica de Pere el Cerimoniós:

Crònica amb nom de rei. Ocupa el regnat de Pere el Cerimoniós: Perelada, 1319- Barcelona, 1387. Ens retrobam amb el plural majestàtic *nós*.

Motiu:

Necessitat de justificar la seva política i els seus fets com a rei.

Contingut:

Estructurada en set capítols:

1. Regnat d'Alfons el Benigne (1327- 1336), qui fou son pare.
 2. Primers anys del seu propi regnat (1336-40).
 3. Pugna amb el rei de Mallorca (1345), Jaume III.
 4. Lluites contra aragonesos i valencians (fins el 1350).
 5. Guerres contra Gènova (fins el 1355).
 - 6.. Episodis diversos o esdeveniments a Sicília (fins l'any 1380).
- Dos grans grups: 1. El tres i quatre. 2. El cinc i el sis.

Estil:

Igual que Jaume I, en dirigeix la redacció fins al mínim detall, però la seva prosa és acurada i perfeccionista, influïda ja en certa mesura per l'Humanisme.

7. La literatura religiosa i moral:

Contextualització històrica:

El Cisma d'Occident (1378-1417) marcà la fi de l'Edat Mitjana, i obrí una crisi espiritual i de pensament que va condicionar l'evolució de la societat entre els segles XIV i XV.

Compromís de Casp: 1412. Després de la mort de Martí l'Humà sense successió, es decidí que el successor seria Ferran d'Antequera, primer rei de la Corona d'Aragó que pertanyia a una dinastia estrangera: els Trastàmara.

Cisma d'Occident: durant 39 anys hi va haver l'existència de dos o tres papes simultanis (Roma, Avinyó i Pisa), la qual cosa comportà la divisió, per raons d'obediència religiosa, entre nacions, ordres religiosos i fidels.

És en aquest context on trobam tres figures que intentaran frenar o conduir aquesta evolució social:

a.Francesc Eiximenis:

1327 (30)- 1409. Franciscà que arribà a ser bisbe d'Elna i patriarca de Jerusalem. Va viatjar per tot Europa. Molt influent en cercles cortesans i en els cercles propers del papa Benet XIII.

Intenció de la seva obra: purament didàctica i divulgadora.

Pretenia instruir sobre els principis fonamentals de la filosofia i la teologia medievals. Obra de caràcter religiós; cal destacar-ne la prosa planera, senzilla, precisa, elegant i directa que vol captar l'atenció del públic. És per això que farcí d'històries, *eximplis*, tots els seus textos. En destacarem tres: *Lo Crestià*, *Llibre dels àngels* i *Llibre de les dones*.

***Lo Crestià*:** obra inacabada que havia de constar de 13 llibres (només en coneixem quatre: els primer, segon, terç i dotzè). Pretenia ser un compendi sobre el dogma i la moral cristians.

***Llibre dels àngels*:** hi recull aspectes sobre la natura dels àngels. Va tenir gran èxit als segles XV i XVI.

***El llibre de les dones*:** escrit el 1396. És una mena de manual educatiu adreçat a les dones cristianes. Intenta destacar-ne els vicis més característics mitjançant la sàtira per poder corregir-los. S'allunya, però, de la tradició misògina medieval.

b.Sant Vicent Ferrer:

Nascut a València l'any 1350 i mort a Bretanya el 1429. Dominicà d'elevada formació intel·lectual i influent a la cort del papa Benet XIII. Va prendre part activa en el Cisma d'Occident a favor del papa d'Avinyó. Va participar activament en el Compromís de Casp, on defensà el candidat Trastàmara.

A la seva obra s'han de destacar dos aspectes:

a.Intenció de reformar els costums morals de la societat.

b.Concebre textos per predicar (ser transmesos oralment).

En conservam 280 sermons (en realitat en són resums). Predicava durant diverses hores i improvisava el contingut dels sermons, els quals eren copiats per membres de la companyia. Aquests membres eren clergues, juristes i centenars de penitents. Tots ells ajudaven a propiciar el clima de suggestió que es creava als seus sermons. El caire moral de les seves predicacions, l'ambient que es creava i un públic analfabet provocaven exaltades i frenètiques reaccions (es creaven aldarulls entre membres de diferents religions de la mateixa ciutat). Jueus i musulmans eren obligats a assistir a l'espectacle religiós de Ferrer, on eren humiliats públicament i sovint patien ferotges atacs.

Sempre va predicar en **llengua catalana** i, encara que el públic fos d'una altra llengua, l'entenia i s'exaltava. Això era interpretat com un miracle del sant.

c. Anselm Turmeda:

Neix a Palma el 1355. Fill d'artesans, professà l'ordre dels franciscans. Estudià a Mallorca, Lleida, la Sorbona i Bolonya (on estudiava teologia). És a Bolonya on, tot llegint la Bíblia, es troba amb la següent frase: "Darrere meu vendrà el Paràclit". Aquest és el nom que alguns cristians donen a Mahoma, cosa que el féu decidir anar a viure a Tunis, on finalment es convertí a l'Islam. Mor a Tunis el 1423?

Obra:

Llibre de bons amonestaments: hi trobam un component crític fort cap al cristianisme.

La disputa de l'ase:

Té doble intenció:

- Demostrar la inferioritat de l'home davant l'animal (no ho aconsegueix).
- Proclamar la dignitat de l'home perquè Déu s'encarnà en un home.

Tuhfa: els dos primers capítols són de caràcter autobiogràfic, i el tercer de tipus teològic. En aquest tercer capítol vol demostrar que els dogmes cristians són falsos.

TEMA 3. L'HUMANISME:

1. Contextualització històrica:

La segona meitat de l'edat mitjana (s. XIV-XVI) es caracteritza per la substitució del feudalisme per un nou sistema d'organització social de caràcter burgès. Aquesta nova classe social va néixer a recer de les ciutats i de l'activitat mercantil. Creixia al marge de la societat feudal i el món cortès. Aquest fenomen es fa palès originalment a Itàlia a causa d'una sèrie de circumstàncies diverses que afavorien que així fos (poc arrelament de les estructures feudals i existència de ciutats Estat). S'ha de dir que els burgesos sovint s'esforçaven a relacionar-se amb l'aristocràcia mitjançant el matrimoni o vinculacions financeres i comercials. La burgesia provocà canvis econòmics, socials i ideològics. Així, marcà unes pautes de comportament i de pensament que no tenien res a veure amb el món feudal de les corts i les lluites entre nobles. Els escenaris culturals deixaren de ser les corts dels nobles per situar-se a les grans ciutats comercials, com ara Barcelona (s.XIII-XIV) i València (s.XV-XVI).

El segle XV s'inicià amb el Compromís de Casp i la instauració de la dinastia castellana dels Trastámara a la corona d'Aragó. Els successors d'Alfons el Magnànim generaren importants conflictes socials i polítics, fins al punt d'esgotar econòmicament el país i marcar un procés de castellanització de la cort i la cultura, que s'intensificà amb el casament de Ferran d'Aragó amb Isabel de Castella.

2. Context artístic: el Trecento italià.

Els canvis provocats al llarg del segle XIV (*Trecento*) afavoreixen l'aparició de l'Humanisme literari, del qual destacarem dues innovacions poètiques essencials (a part de les característiques literàries més generals):

a. **Dolce stil nuovo**: manera d'escriure poesia que s'allunya de l'estil trobadoresc.

b. **Donna angelicata**: nova concepció de la figura femenina que condueix a la reflexió personal i a una major presència de l'intimisme subjectiu.

Autors essencials:

Dante Alighieri: autor de la *Divina Comèdia*, extens poema al·legòric que suposa una genial síntesi del món medieval. L'obra s'estructura en tres parts que corresponen a Infern, Purgatori i Paradís, llocs que va recorrent l'ànima del poeta fins que arriba a la redempció gràcies a la figura de Beatriu.

Francesco Petrarca: conegut sobretot pels seus esplèndids sonets amorosos dedicats a la seva enamorada Laura. Representa la figura de l'enamorat en constant patiment.

Giovanni Boccaccio: és el gran prosista de la seva època. Autor d'*Il Corbaccio* i *Il Decamerone*, conjunt magistral i variadíssim de narracions breus molt imitat a totes les literatures europees.

3. Bernat Metge: L'Humanisme i la Cancelleria Reial

a. La Cancelleria Reial:

Fou l'organisme de govern dels reis de la Corona d'Aragó. Les seves funcions eren diverses i complexes (relacions diplomàtiques, regir tots els territoris, recaptar impostos, iniciatives culturals...) Els funcionaris de la Cancelleria eren escrivans, secretaris, notaris, etc. La documentació elaborada a la Cancelleria forma un dels fons documentals més importants i complets que es conserva. En podem destacar dues característiques lingüístiques: l'ús habitual de les tres llengües oficials de la Corona d'Aragó (llatí, català i aragonès); i la modernitat i uniformitat del català emprat pels seus escrivans, acceptat com a model acadèmic i literari arreu de tot el domini lingüístic.

b. Bernat Metge:

A més de ser un refinat i cultivat escriptor, fou un personatge rellevant i molt influent en la cort dels reis catalans de la segona meitat del s. XIV. La seva actitud moral a la dita cort no va ser precisament modèlica, ja que va ser implicat en escàndols financers i polítics, acusat de traïció i sospitós de la mort de Joan I. A causa dels seus nombrosos viatges, conegué les obres de Dant, Petrarca i Boccaccio, gràcies a les quals es féu ressò del nou esperit humanista que circulava per Europa. Així, manllevà texts clàssics i moderns dels autors més representatius: des de la traducció del *Valter i Griselda* de Petrarca fins a la utilització del *Corbatxo* de Boccaccio, la *Divina Comèdia* de Dant i les *Metamorfosis* d'Ovidi per a la redacció de *Lo somni*.

Lo somni: cal ressaltar la intenció política que motivà i justificà part de les obres de l'autor. Aquesta intenció era, òbviament, exculpatòria. Va escriure aquesta obra entre

el 1398 i el 1399, després d'haver estat absolt per Martí l'Humà del segon procés en contra d'ell.

Intenció: captar el perdó del nou rei i aconseguir la rehabilitació dels antics privilegis.

Estructura i contingut: escrit en forma de diàleg i dividit en quatre llibres. 1r llibre: Metge és a la presó, injustament perseguit; mentre dorm, se li apareixen en somnis tres personatges, un dels quals és Joan I. 2n llibre: el rei li conta que és al purgatori a causa dels seus pecats venials, però que el seu destí es troba al paradís, i li diu que els dos personatges que l'acompanyen són Orfeu i Tirèsies. 3r llibre: Orfeu explica la seva vida i fa una descripció detallada de l'infern. Tirèsies maleeix les dones i l'amor i fa una extensa exposició misògina dels defectes femenins. 4t llibre: Metge respon a Tirèsies amb un elogi de les dones en el qual lloa sis reines catalanes; capgira els arguments típics de la tradició misògina i, finalment, es desperta.

4. Ausiàs March

a) Influències i precedents:

Poesia trobadoresca = forma

Dolce stil nuovo = fons. Aglutinà els seguidors dels trobadors que evolucionaren cap a una poesia pròpia de l'ambient cultural del moment, de gust per l'abstracció i la recerca de la natura de les coses a través de la filosofia i la teologia. Cal destacar-ne la concepció de la *donna angelicata* (amor pur que perdura a través de la mort). Els seus màxims representants foren Dant i Petrarca.

A l'àmbit català cal destacar la figura de Jordi de Sant Jordi que, tot i palesar una certa evolució dels esquemes trobadorescos, no els arriba a superar de la manera com ho farà Ausiàs March.

b) Característiques pròpies:

1. Ús de la llengua catalana
2. Estructura de la cançó trobadoresca
3. Ús de versos estramps
4. Utilització de senyals
5. Construcció de comparacions per expressar estats d'ànim
6. Contingut de tipus moral i didàctic, d'influència escolàstica i clàssica
7. Plantejament de la dicotomia amor carnal - amor espiritual

L'HUMANISME. AUSIÀS MARCH

INTRODUCCIÓ

- *Ausiàs*, nom bíblic que prové d'ELEAZAR.
- Culminació del Segle d'Or de la literatura catalana (1300-1500). Comença amb Lluïl, passa per Joanot Martorell, Bernat Metge, Jaume Roig... i culmina amb A. March.
- Aquests segles coincideixen amb un moment de puixança de la Corona catalanoaragonesa.

- Si Llull modernitza la prosa catalana, A. March modernitza el català per fer poesia. Gran canvi en el món poètic: trenca amb la poesia trobadoresca i la supera de bon grau.

VIDA

- Neix a Gandia devers el 1397 (finals del XIV).
- Fill de catalans instal·lats a València ran la conquesta (igual que Llull).
- Entre 1420-24 lluita al costat del rei Alfons el Magnànim a les campanyes de Còrsega, Sardenya i Nord d'Àfrica. L'any 1425 era Falconer Reial, és a dir, l'encarregat de les aus del rei. Era un càrrec molt important, ja que suposava tenir plena confiança amb el monarca.
- Anècdota: primeres núpcies amb la germana de Joanot Martorell, Isabel. Diferències testamentals provocaren un conflicte greu amb l'autor del Tirant. Segones núpcies amb Joana Escorna. Ausiàs March no dedica a cap de les seves dones un sol poema amorós.

OBRA

- 128 poemes (és a dir, pocs) es conserven. Representen, ara bé, uns 10.000 versos (és a dir, molts).
- Es conserven en un total de 13 manuscrits diferents, tots dels segles XV i XVI. Fet insòlit: un autor es troba en 13 manuscrits diferents, la qual cosa suposa que tengué molt d'èxit.
- ∞L'any 1543 es fa una 1a edició de poesies completes. El 1539, 1a edició de la poesia d'Ausiàs Marc traduïda a l'espanyol. El 1560, 1a edició al portuguès. I el 1633, en llatí.

TÈCNICA I ESTIL:

- És innovador respecte dels trobadors per dos motius:
 1. Formal: usarà estrofes diferents.
 2. Conceptual: per la seva temàtica.
- Els trobadors usaven estrofes curtes. A. M. emprà el decasíl·lab, que és vers major. Estructurat de la mateixa manera sempre: 4+6, per exemple: "*Plena de seny, no m'abreugen el viure*". Cançó o cobla és el nom que reben aquests poemes.

TEMES I PRINCIPALS CARACTERÍSTIQUES DE LA POESIA:

- Tres grans temes: l'amor (tema més important), la mort (*Cant de mort*) i Déu (*Cant espiritual*).
- Escriu en un català pur, sense cap resta del provençal típic dels trobadors.
- La poesia li serveix com a eina per expressar el seu conflicte intern, ben diferent de la poesia trobadoresca, que és més senzilla i fàcil d'entendre. En la poesia d'Ausiàs trobam la persona, per això sovint és mala d'entendre.

OBRA: POESIA AMOROSA

- Dues característiques:
 1. Cap poesia amorosa (de les moltes que té) va dedicada a cap de les seves dues esposes.

2. Aleshores, és una poesia amorosa extramatrimonial. A. March posava, per això, un pseudònim per saber a qui anava dedicat el poema. A la tornada, trobam aquest nom fals a les quatre primeres síl·labes. Això rep el nom de senyal.

- Estudiades les seves poesies s'han trobat quatre senyals diferents... Se suposa, doncs, que tengué quatre amants:

a) Cicle "Plena de seny"

. Tracta la dona com un ser intel·ligent; es fixa més en el seu seny que en la seva bellesa.

.. N'hi ha 19 poemes. Pertanyen a la 1a etapa de March.

.. Tema: recriminar a la dama que no l'estima així com ell voldria. Es dirigeix a la dama com *aimia* o estimada, i això sols passa en aquest cicle.

b) Cicle "Llir entre cards"

. La bellesa enmig de l'aridesa.

.. N'hi ha 35 poemes.

.. Temes: l'amor total (físic, material i espiritual). Fou un amor, aquest, correspost. Fou l'amor de la seva vida. Al final d'aquests poemes apareix el tema de la mort fins a ser obsessiva i tot.

e) Cicle "Oh, foll amor"

. N'hi ha 11 poemes.

.. Temes: apareix una consciència clara que aquests amors il·lícits o folls constitueixen pecat. Ara té un amor nou que és, sobretot, espiritual.

d) Cicle "Amor, amor"

. N'hi ha 12 poemes que es poden dividir en dos grans grups temàtics: 1) es queixa de perdre la facultat d'estimar; 2) s'alegra de tenir un nou amor que acaba, però, en rebuig i fàstic per la seva part

2. OBRA: CANTS DE MORT

. Sis composicions molt extenses. Tema: plànyer, plorar la mort d'una dama estimada (no trobam senyal = no sabem quina dona és de les quatre).

. Trobam dos temes molt cristians:

1)El més enllà o la vida després de la mort (cel, infern).

2)El judici final, la justícia de Déu.

3. OBRA: CANT ESPIRITUAL

- Trobam un únic poema. Correspon al núm.105 (CV)

- És una llarga oració dirigida a Déu amb dues finalitats: que l'ajudi a vèncer la manca de religiositat i que li atorgui la gràcia divina.

AUSIÀS MARCH (*Tria de poemes d'Ausiàs March*. Ed Biblioteca Hermes. Notes a cura de Josep Pujol i Francesc Gómez)

1. L'home i l'obra:

Ausiàs March (València, 1400-1459) era fill d'una família d'antics ciutadans que havia estat vinculada al servei de la corona des del final del segle XIII i que, després d'haver assolit una elevada posició social i un valuós patrimoni a Barcelona i a València, va ascendir a la noblesa. Aquest mateix honor va recaure anys després sobre els seus fills Jaume i Pere, els quals ja van aportar-hi l'exercici de les armes i l'ornament cultural de la poesia, inaugurant així una mena de tradició familiar.

No sabem res del cert sobre la primera formació del poeta, tret del que ens permeten suposar els indicis culturals que emergeixen de la seva obra, d'una banda i, de l'altra, la seva condició social i l'ambient en què se situa ja Pere March. Així, a part de la formació militar i religiosa habituals en un futur cavaller, el jove Ausiàs devia haver adquirit alguns coneixements elementals de gramàtica (llengua i literatura llatines), d'història i de filosofia natural i moral. És versemblant suposar que més endavant podia haver aprofundit en la seva formació literària, filosòfica i teològica, tot compartint l'afició de molts laics de València per aquestes matèries i assistint a les lliçons públiques que s'hi celebraven.

La vinculació que mantenia amb la cort del Magnànim va oferir a Ausiàs l'ocasió de coincidir amb alguns dels poetes més brillants del seu temps (Jordi de Sant Jordi, Andreu Febrer ...), els quals també havien participat en aquelles empreses bèl·liques i estaven directament adscrits a la cort reial (també el marquès de Santillana).

En vida de Pere March van intentar casar-lo amb les vídues de Desvalls i Montboí de Barcelona. Després d'aquest fracàs va casar-se dues vegades (Isabel Martorell i Joana Escorna). Va morir a València un 3 de març de 1459 deixant quatre fills il·legítims.

Al segle XVI, l'obra de March va accedir cinc vegades a la impremta i se'n van fer diverses traduccions castellanques (Quevedo, Garcilaso, etc. es venen influïts per les seves rimes). Així, podem dir que la seva obra, cada vegada més distanciada de la realitat cultural de la literatura catalana, serviria per fecundar la poesia castellana del Renaixement.

L'obra d'Ausiàs March ha arribat als nostres dies a través de tretze cançoners manuscrits dels segles XV i XVI i de cinc edicions impreses entre els anys 1539 i 1560. Com és habitual, la majoria dels cançoners més antics són reculls miscel·lanis, és a dir, reuneixen un nombre divers de poemes de March al costat d'obres d'altres poetes anteriors, coetanis i posteriors. El conjunt, doncs, d'aquests testimonis ens ha transmès un total de 128 poemes atribuïts a Ausiàs March. Hi predominen les cançons amoroses de cinc o set estrofes de vuit versos seguides d'una tornada (a la meitat de versos s'hi conté una referència al destinatari, sovint encobert per un pseudònim); però també se n'hi troben de més breus, i d'altres que es presenten com a extensos tractats de meditació amorosa, moral o penitencial.

Hem de dir que els col·lectors i editors renaixentistes van poder aplicar a l'obra de March criteris d'ordenació no estrictament cronològics: així, van consagrar una divisió temàtica en quatre grans blocs: cants d'amor, cants de mort, cants morals i cants espirituals. D'altra banda, dins l'obra amorosa d'Ausiàs, podem distingir diferents grups de poemes a partir del senyal que mostren en les tornades: "Plena de seny " (19 poemes), "Llir entre cards" (35), " Mon darrer bé" (2), "Amor, amor" (12) i " Oh folla amor" (10).

2. Ausiàs March i la tradició trobadoresca:

Els trobadors occitans dels segles XII i XIII havien creat una poesia lírica en llengua vulgar que satisfieia les exigències més diverses del seu públic aristocràtic: no solament oferia un variat repertori de temes, gèneres, formes mètriques i estils, sinó també un ideal amorós que es distingia de l'amor de la gent comuna i, al mateix temps, quedava al marge del matrimoni i dels interessos polítics i econòmics que el regien. La fina amor (denominació entre els trobadors) era un amor ideal, refinat, gratuït, en el qual cabien des de l'elogi cortès fins a la satisfacció plena i joiosa del desig, però sempre sotmès a dues premisses ètiques imprescindibles: la fidelitat entre els amants, i la cortesia, terme que designava tot un conjunt de virtuts socials (mesura, jovialitat, generositat, valor, bona educació, tracte exquisit) que l'amant havia de tenir per tal de fer-se digne de correspondència, i que atorgaven a la fina amor una força educadora i civilitzadora.

Pensem que la tensió constant entre el desig que sentien i la inaccessibilitat de la senyora podia portar l'amant a un estat de dolor i d'angoixa, d'abatiment moral i físic, que en darrer terme, posava en perill la seva vida. Ell, però, ho solia acceptar amb abnegació i amb plaer, com a màxima prova de la seva servitud cortesa i de la seva submissió fidel.

Els poetes catalans de la primera meitat del segle XV eren i es consideraven hereus legítims del patrimoni poètic trobadoresc. El veïnatge geogràfic, l'afinitat lingüística i els estrets vincles polítics entre senyories d'Occitània i Catalunya havien creat antigament una continuïtat cultural a través de la qual la lírica trobadoresca va exercir la força d'atracció del seu prestigi. Així, des del segle XII els poetes catalans s'hi adheriren plenament, adoptant l'occità com a llengua pròpia de l'expressió lírica. De manera que, en temps d'ausiàs March, la tradició trobadoresca continuava definint els trets més característics de la poesia catalana: les idees i els temes, amb una especial referència a aquells que afavorien l'expressió de dolor i tristesa.

No és difícil, per tant, reconèixer en la poesia de March molts elements d'ascendència trobadoresca, de resultes de la continuïtat d'aquest trobadorisme transformat dels segles XIV i XV que constitueixen la seva tradició pròpia. Convé recordar que la gran majoria de les poesies de March corresponen, pel seu tema amorós i la seva estructura formal, al gènere més important de la tradició: la cançó.

Així, als seus poemes trobarem la tímida aclaparadora, la denúncia de la falta de mercè de la dona, l'absència torturada per l'enyorament o el temor. Ausiàs March no ha fet sinó assumir i potenciar els valors ètics i retòrics que el dolor amorós havia adquirit en la tradició lírica i que el convertiren en la pedra de toc per reconèixer i avaluar els fins amadors. Ara bé, el contrast entre la poesia de March i la tradició lírica vigent revela unes transformacions molt significatives. La més òbvia, sens dubte, és l'abandó definitiu de l'occità com a llengua poètica, en favor del català, que cal relacionar també amb la dràstica reducció del repertori mètric i del vocabulari cortès, que encara era ben actiu entre poetes com Jordi de Sant Jordi. March no només redueix al mínim les circumstàncies externes de la situació que afecta l'enamorat, sinó que també desapareixen la senyora feudalitzada i l'homenatge vassallàtic propis del trobadorisme. En contrapartida, tot l'èmfasi es desplaça sobre un jo poderós i els seus estats sentimentals, psicològics i morals, representats mitjançant unes noves eines d'anàlisi. Tot això suposa, en definitiva, una revisió de dalt a baix de la tradició, sovint en to polèmic, a partir de l'assimilació d'unes noves idees sobre la virtut, l'amor, la dona i la poesia que ja no procedeixen de la cultura cortesana, sinó del saber dels intel·lectuals escolàstics.

3. Ausiàs March i les transformacions culturals de la baixa edat mitjana:

La divulgació de la ideologia escolàstica va modificar gradualment i profundament els valors culturals que, al començament del segle XV, donaven prestigi a una activitat literària; Però aquest canvi de valors culturals ubicava la lírica amorosa en una situació molt compromesa, ja que les premisses de la saviesa escolàstica xocaven frontalment amb l'ideal amorós de la poesia i l'invalidaven. Per a la ciència mèdica, aquesta mena d'amor no era sinó una malaltia obsessiva, un trastorn mental provocat per causes psicofisiològiques que anomenaven amor "hereos"; i per als moralistes, era senzillament un desig carnal desordenat i, consegüentment, pecat de luxúria. D'aquesta manera, la idea que l'amor perfecciona les virtuts cortesques de l'enamorat perdia tot el seu valor davant les veritats de la ciència i la religió (els clergues van consagrar una concepció de la dona que li atribuïa serioses limitacions intel·lectuals i morals).

La poesia de March representa la resposta lúcida, sòlida i innovadora davant d'aquest desafiament. Polemitant alhora amb la pròpia tradició lírica cortesca i amb la desidealització de l'amor per part de metges i clergues, March emprèn la reinvençió temàtica i formal de la poesia amorosa havent assumit les premisses morals, científiques i retòriques de la saviesa del seu temps. El jo excepcional creat per March demana un vós que, en principi, hi comparteix les mateixes virtuts i aspiracions; però el rerefons de la dona real amenaça constantment la viabilitat de la vera amor. D'altra banda, el nou ideal també enfronta el poeta a una sostenguda lluita interior per tal d'ordenar el desig carnal d'acord amb les exigències de la raó.

4. Una humanitat conflictiva:

La psicologia escolàstica va assumir plenament l'antiga idea que l'ésser humà és un compost de dues natures antagoniques: el cos (material, finit i corruptible) i l'ànima (espiritual, infinita i incorruptible). És aquesta dualitat essencial el que condemna l'ésser humà al conflicte interior; però això és també el que atorga a la seva vida una dimensió moral. L'ànima sensible (associada al cos) i l'ànima racional (espiritual) protagonitzen el combat entre la carn i l'esperit.

5. La reinvençió de l'ideal:

Així com la cortesia i el feudalisme havien subministrat a la lírica trobadoresca unes convencions eficaces per a la idealització i la representació de la relació amorosa, Ausiàs March trobarà en la psicologia escolàstica un nou llenguatge capaç d'expressar amb precisió les vivències més íntimes. Ausiàs March tractarà de salvar l'obstacle trobadoresc anunciant un nou ideal amorós que transcendeix la sensualitat i cerca els béns de l'esperit. A la cançó "Així com cell que desitja vianda" l'autor supera tot això a través d'aquest adverbi "amar *dretament* vós". Estimar rectament suposa que l'amor del poeta no és una mera passió, sinó un acte de la voluntat, fruit d'una elecció lliure i d'acord amb la raó; i fa, així mateix, que l'objecte del seu desig sigui l'esperit de la dona.

6. La lliçó del mestre:

El poeta es trobarà més d'una vegada entre els dos amors possibles: l'amor honest (el de l'esperit) i l'amor delitable (desig), i lluitarà per aconseguir dominar les febleses; però, malauradament, la dona capaç d'un amor com aquest és només una

fantasia induïda per l'esperit. Així, March professa un amor sense objecte, singular i impossible, que purifica i millora l'amor dels sentits, encara que la seva realitat sigui sempre i necessàriament dolorosa.

7. L'experiència tràgica de l'amor:

En tots els casos el poeta prescindeix dels aspectes més circumstancials i anecdòtics de la relació amorosa, que són solament un punt de partida per a allò que és autènticament rellevant en aquesta experiència: l'autoanàlisi d'aquell jo enfrontat a una situació límit i l'expressió del seu conflicte interior mitjançant una intel·ligent manipulació retòrica del poema. La perspectiva de la mort és el que eleva l'amant a la categoria de màrtir de l'amor que proclama, és a dir, és el que permet que el jo enamorat reivindiqui la seva plena igualtat amb els amants antics (Séneca, Ovidi ...)

En la cançó "On és lo lloc on ma pensa repose?" el dubte esdevé certesa. La dona ha decebut les expectatives del poeta i ha confirmat les idees comunes sobre la condició femenina. Així i tot, l'amant es resisteix a abandonar la seva recerca desesperada amb una negació rotunda. A "Cants de mort" la circumstància de partida dóna lloc a alguns temes constants: d'una banda, el dolor del poeta per la pèrdua de l'estimada, la queixa per no haver mort amb ella i el desig de perseverar el dol o de reunir-s'hi aviat; i, de l'altra, la inquietud pel que fa a la sort ultraterrenal de l'ànima de la dona morta, el turment d'ignorar si s'ha salvat o no i el terror davant la possibilitat que ell hagi pogut ser motiu de la damnació d'ella.

El fet de restar viu provoca aleshores una crisi en la consideració que l'amant tenia d'ell mateix: ha tengut l'ocasió de mesurar el seu amor amb la mort, i s'ha decebut. Li sembla que voldria morir, però no és cert, ja que ell mateix podria llevar-se la vida. Així doncs, tot i ser un amant fora del comú, no mereix la comparació amb els herois del passat. El seu dolor es redueix al plany, i el plany de l'ésser humà sempre és insuficient davant el mal sobrehumà infligit per la mort, que no solament pren la joventut, podreix el cos, posa fi al plaer sensual i separa els amants, sinó que també arrabassa l'esperit cap a un més enllà incert que l'espaiordeix; si més no, en un plany sense fi, rebutjant qualsevol font de consolació, fins a l'extrem de perdre-hi el seny. Només d'aquesta manera un "amador" que sobrevisqui a la mort del seu amat pot excusar-se de pitjor acusació que Ausiàs March, com a poeta amorós, s'hagi mai imputat: sentir poca amor.

8. El cant espiritual:

Defuig completament les convencions de la poesia devota i els seus escassos moments doctrinals no responen mai a una intenció didàctica, sinó a un esforç intens de la raó per confirmar-se en la fe i arrossegar la sensualitat cap a la conversió desitjada. Aquest to personal, unit a la immediatesa de l'expressió, a la modulació del to, a la represa insistent dels pensaments i a la vacil·lació constant entre el temor angoixós i una esperança sostenguda, proporcionen a aquesta extensa oració penitencial una impressionant versemblança psicològica i força sinceritat.

Tal com afirma el primer vers del poema, l'ésser humà només pot assolir la salvació si gaudeix de la gràcia divina, i el poeta la demana amb insistència. Però, atès que la seva voluntat no s'hi esforça, tem de no ser-ne digne, encara que alimenta la seva esperança recordant l'exemple del bon lladre, i també que els designis divins són

inescrutables. A més a més, hi ha un altre motiu d'angoixa: el seu examen de consciència li revela que sent més aversió i temor de l'infern que no pas conversió i amor cap a Déu.

9. Els recursos expressius:

L'impacte de la poesia d'Ausiàs March sobre altres poetes del segle XV no es va deure únicament a la novetat dels seus plantejaments intel·lectuals o al tractament literari del tema amorós. A la percepció de March com a poeta savi en matèria d'amor s'hi afegeixen les novetats en el component expressiu de la seva poesia:

1. Diferències importants en els usos mètrics: si poetes com Jordi de Sant Jordi havien fet de la varietat mètrica i de la brillantor de les rimes un component fonamental de la seva poesia, March ha reduït les seves tries mètriques a uns quants esquemes bàsics, recurrents, sotmesos a una variació mínima (estrofa de vuit versos decasíl·labs, rimes creuades -abba cddc-). Això no és pas per incapacitat ni per descurança, sinó perquè en té prou amb unes bases mètriques mínimes, estables, gràcies a les quals pot concentrar tota la seva atenció en la construcció del discurs i en la manipulació intel·ligent dels recursos retòrics, encaminats a reproduir en el lector l'efecte desitjat en cada cas.

2. El procediment literari que ha seduït més els seus lectors des del segle XV han estat els extensos símils (o semblances, segons la terminologia medieval) que s'estenen al llarg de tota una cobla. L'aplicació d'aquesta mena de comparacions a l'univers de l'enamorat té conseqüències literàries diverses: en alguns casos introdueix tàcitament una valoració moral de les accions del jo, en molts d'altres accentua la intensitat dolorosa dels mals que el torturen, i en general, facilita la descripció i l'anàlisi del jo, alhora que permet universalitzar la seva experiència. En March són també abundants símils i metàfores basats en la identificació de la vida amorosa amb un viatge per mar, en el qual vents i tempestes fan dubtosa l'esperança d'arribar a port (dama).

3. El canvi de llengua literària per a la poesia lírica que es produeix quan March abandona l'occità trobadoresc i opta pel català (mai no havia tingut la condició de llengua poètica) és el canvi més important de la seva obra. Les característiques de la seva opció lingüística són, essencialment, la reducció del vocabulari cortès, el gust per l'argumentació i la contundència de la frase sentenciosa. Fixem-nos que la seva opció lingüística implicava trencar amb una tradició que havia començat al segle XII i que al seu temps encara era usada (recordar que els poetes sentien com a pròpia aquesta llengua per molts motius). Prescindir d'aquesta llengua i del vocabulari cortès és el resultat d'una voluntat de tallar una part important dels vincles amb la tradició i de distanciar-se'n per tal de fonamentar l'autoritat del poeta en uns altres referents culturals i afavorir la versemblança (és a dir, la ficció de veritat i sinceritat autobiogràfica dels seus versos).

5. L'Escola valenciana:

A partir de la segona meitat del segle XV, València va agafar el relleu de Barcelona com a ciutat de cultura i esdevengué una de les ciutats més brillants de la Mediterrània. Aquesta situació es reflectí en la producció literària, que fou fonamentalment burgesa i ciutadana. L'accés a la cultura dels laics es concretà en els certàmens literaris i les

tertúlies. Es posaren de moda creacions literàries, majoritàriament satíriques, amb uns temes concrets: les relacions sexuals, els defectes i vicis de les dones i l'anticlericalisme. Aquest moviment es dividí en dos àmbits:

a.L'aristocràtic: cultivà la recreació dels clàssics i una literatura elevada, de caire humanista, que n'imitava els models mitjançant un llenguatge culte i retòric. El seu màxim representant fou Roís de Corella.

b.El burgès: conreà una literatura satírica i realista, que volia divertir i alhora retratar la societat contemporània, amb un llenguatge entenedor i popular. El seu representant principal va ser Jaume Roig.

Jaume Roig:

El seu llibre *L'espill o Llibre de les dones*, un clàssic de la literatura misògina en català, va generar una rèplica interessant en defensa de les dones d'Isabel de Villena: *Vita Christi*.

Característiques:

- Obra contemporània a *Tirant lo Blanc*
- Consta de 16.359 versos, escrits en forma de noves rimades i amb la clara intenció de divertir i no pas de moralitzar
- Comença amb una consulta de l'autor adreçada a un cavaller anomenat Joan Fabra, al qual demana que corregeixi i limiti el text (tòpic de la falsa modèstia literària).
- Es presenta com un relat autobiogràfic.
- És adreçat al seu nebot i té una intenció didàctica i moralitzadora (aconsellar els homes perquè defugin les dones, les quals són portadores de vicis i causants de desgràcies).
- La vida de l'autor s'ofereix com un model que cal evitar pel que fa al seu fracàs amb les dones, i com un model que cal seguir en la seva conversió final.
- Tant la intenció com el plantejament del relat responen a la tradició misògina que comprèn des del *Corbatxo* fins a *Lo somni*.
- Les dues úniques excepcions són la Mare de Déu i l'esposa de l'autor.
- L'obra s'estructura en quatre parts: joventut, matrimoni, lliçó de Salomó i viudetat.

Roís de Corella:

La seva família es relacionava amb la d'Ausiàs March i Joanot Martorell. La seva situació econòmica li permeté dedicar-se a la literatura. Es va moure entre les autoritats medievals, les innovacions de l'Humanisme i la proximitat del Renaixement. Així, barrejà influències dels clàssics i d'autors humanistes com Boccaccio. Va escriure tant obres profanes com religioses. Usava indistintament vers i prosa, i la seva obra s'allunya del sarcasme característic del moment, car s'inclina pel sentit moralitzador. D'entre les seves obres cal destacar *La tragèdia de Caldesa*, novel·la breu amb alguns fragments versificats que intenta analitzar l'engany en la relació amorosa i les seves conseqüències (l'autor veu com la seva estimada l'engana amb un pretendent).

6. La novel·la cavalleresca:

a. La matèria de Bretanya:

Els cavallers han estat objecte literari de tots els gèneres medievals, des dels poemes èpics (que narren les seves gestes a les croades) fins a les cançons trobadoresques i els romans, que afegeixen a la seva força i valor una educació i formació que compagina les tasques militars amb la refinada vida de la cort i el tracte amb les dones.

Els protagonistes dels romans són cavallers errants vinculats a la cort del Rei Artús. Són narracions que es desenvolupen a la Bretanya continental i insular. Cavallers com Tristany, Lancelot, Perceval o Ivain abandonen la cort i inicien un viatge per complir la seva comesa. Hauran de superar tot un seguit de proves abans de retornar victoriosos a la cort. En totes aquestes aventures hi intervenen elements meravellosos i màgics, i hi té força la incorporació de la dama (element amorós). Així, tenim personatges com Isolda, Ginebra, Morgana, Merlí... L'autor més conegut i imitat d'aquest gènere fou, sens dubte, Chrétien de Troyes, el qual hi incorporà l'element cristià i dotà de gran dinamisme els personatges artúrics. A finals del s.XII, el gènere dels romans s'introduí ja al nostre domini lingüístic, però és durant el segle XIV quan culmina la seva influència amb obres com el *Blandín de Cornualla* i *La faula de Guillem de Torroella*.

Llibres de cavalleria/ Novel·la cavalleresca:

a.**Llibres de cavalleria:** presència bàsica de component meravellós (cavallers de força extraordinària, espases màgiques, criatures fantàstiques...); geografia irreal i temps inconcret.

b.**Novel·la cavalleresca:** s'introdueix la voluntat de versemblança (cavallers de capacitats humanes, geografia localitzable, temps conegut...)

La novel·la cavalleresca:

Introducció:

Al llarg del segle XV el focus de la cultura catalana es desplaça de Barcelona a València, lloc del Mediterrani Occidental que, d'una banda, genera riquesa a causa de l'alt comerç marítim que tingué i, d'una altra, perquè és una ciutat en la qual conviuen tres cultures o grups socials diferents: jueus, àrabs i cristians... i aquesta és una convivència admirable, gens enfrontada.

En el món literari, ens trobam amb els quatre escriptors catalans importants del moment:

Ausiàs March: poeta de primera magnitud.

Joan Roís de Corella: escriptor de novel·la culta i intel·lectual.

Jaume Roig: escriptor de novel·la urbana i burgesa.

Joanot Martorell: escriptor de novel·la cavalleresca.

Joanot Martorell:

Vida:

- Igual que Ausiàs March, neix a Gandia (1413-1414). De família benestant; era cavaller. Mostrà sovint un caràcter bel·licós, però gairebé sempre acabaven les seves bregues en paraules.
- Quan dos cavallers es volien enfrontar, aquell que reptava li havia d'enviar una lletra de batalla a l'altre, on comunicava el perquè de la seva ofensa, el tipus de dol i el lloc de l'enfrontament. A la llarga, les lletres de batalla derivaren en un gènere literari. Aquestes lletres es llegien públicament i s'aferraven per les parets. Era un sistema de difusió literària important (recordem l'enfrontament Martorell-March).
- Martorell tengué bregues amb les seves germanes, amb A. March i amb un cosí. Ara bé, tot solia quedar en el paper i res més.
- La lletra de batalla que envià al seu cosí Joan de Montpalau el reptava a la cort d'Anglaterra. El jutge havia de ser el mateix rei anglès. Això resultà molt positiu, perquè Joanot Martorell esperà a Londres el seu cosí al llarg de dos anys. Durant aquest temps entrà en contacte amb la literatura de cavalleries i cavalleresca. Segurament, gràcies a aquest contacte escrigué el *Tirant*. Passats aquests anys, decidí tornar a València (1348), passant per Portugal. Allà es féu amic de l'infant del rei portuguès. Aquesta amistat també és important, perquè li dedicà el *Tirant*.
- Gràcies a un document recent, trobat fa uns tres anys, sabem que l'any 1455 visqué a Nàpols. No se'n sap la finalitat.
- ☞ Mor l'any 1468 sense descendència legítima. No es casà mai.

Obra:

Guillem de Varoic:

- Segur que és de Joanot Martorell, igual que algunes lletres de batalla i *el Tirant*.
- És un relat inacabat. Per títol porta el nom del protagonista (típic en aquest tipus de literatura).
- Contingut: mescla de relat cavalleresc i manual didàctic de com ha de ser un cavaller. La primera part és més de ficció i està inspirada en una història que conegué a Londres (Guy de Warwick). És un relat anglonormand; el va refondre i el convertí en els primers 39 capítols del *Tirant*. La segona part és el manual del cavaller i està inspirat en el *Llibre de cavalleria* de Ramon Llull.
- Argument: un cavaller vell i cansat, que torna d'un pelegrinatge de Jerusalem, es retira a una ermita (típic de l'època). La història continua amb un jove escuder que acudeix a ell perquè li ensenyi a ser un bon cavaller. Aquest jove bretó deriva al *Tirant lo Blanc*.

Tirant lo Blanc:

- Datació: fins a l'Edat Moderna no era habitual escriure ni el nom de l'autor ni la data de l'obra. En relació amb el *Tirant*, sabem que està dedicat a l'infant Ferran de Portugal.

Aquesta dedicatòria ens indica els anys en què degué escriure el *Tirant*. S'ha deduït que fou escrit entre el 1460 i el 1468, any en què mor Joanot Martorell.

- Autoria: un impressor alemany instal·lat a València, Nicolau Spindeler, féu una edició del *Tirant* que finalitzà l'any 1490. Així, Joanot Martorell mai veié el seu llibre editat. L'edició fou 40 anys després de l'aparició de la impremta... Això és un signe de modernitat.

Al manuscrit, Joanot Martorell diu que ell és l'únic responsable i autor del llibre; ara bé, a la primera edició hi ha un afegit que diu que les tres quartes parts primeres són d'ell i la quarta part de Martí Joan de Galba. Aquest fou un cavaller valencià que morí l'any 1490, any de l'edició del *Tirant*. Quan mor, Martí Joan de Galba té dos manuscrits: un de personal i el que està en mans de l'impressor. Martí Joan de Galba era amic íntim de Joanot Martorell, i a ell li entregà el manuscrit del *Tirant*.

L'anàlisi acurada d'estil permet veure que a partir de la part final del llibre, és a dir, dels episodis de Tirant al Nord d'Àfrica, hi ha un estil diferent a la resta del llibre, i això podria respondre a l'autoria de Martí Joan de Galba.

- Fonts: Joanot Martorell s'inspirà en les següents lectures: *Guillem de Varoic, Llibre de l'orde de cavalleria, Lo somni* de Bernat Metge, *La Faula* de Guillem de Torroella, *El Decameró* de Boccaccio, la *Crònica* de Ramon Muntaner i restes dels poemes del trobador Cerverí de Girona.

- Realitat i versemblança: *Tirant i Curial i Güelfa* s'allunyen del relat no realista. Són novel·les cavalleresques, són "realistes". La novel·la cavalleresca s'inspira en històries de personatges, cavallers de l'època...

- Humor i ironia al *Tirant*: és un dels aspectes que té la novel·la cavalleresca i que no tenen els llibres de cavalleries (tenen un to de serietat més greu). Al *Tirant* hi ha moltes mostres que provoquen la riulla del lector. Aquest humor i ironia reflecteixen el caràcter de Joanot Martorell.

- Estil:

1. Hi trobam una prosa de caire culte i de to solemne malgrat l'humor i la ironia. La moda literària era la prosa del Renaixement. *Tirant* intenta ser una novel·la que reculli les innovacions de l'època.

2. Per tant, la prosa de Joanot Martorell és moderna.

3. Els diàlegs són breus.

⊗ CERVANTES qualifica *Tirant* com el millor llibre del món.

⊗ VARGAS LLOSA el qualifica com a novel·la total, és a dir, com a obra que desenvolupa àmpliament els temes que caracteritzen els gèneres de novel·la:

- La guerra: Tirant a l'imperi grec, és a dir, a Constantinoble.

- L'amor: Tirant i Carmesina, Plaerdemavida, Hipòlit i l'Emperadriu i altres parelles.

- Els costums: condicions per fer-se cavaller, la moda femenina ...

- L'anàlisi psicològica: alguns personatges de Tirant se'ns presenten a partir de la seva psicologia; en concret, se'ns mostren les conspiracions de la Viuda reposada.

- La història: es reflecteixen episodis contemporanis a Joanot Martorell. Alguns d'aquests episodis són: Tirant a Constantinoble quan aquesta cau en mans dels turcs, les noces a Anglaterra (que foren reals i reials) entre Margalida d'Anjú i Enric VI, el setge de Rodes de l'any 1444, etc.

Joanot Martorell, amb el *Tirant*, pretén fer una obra actual per al segle XV i no d'autors passats. Hi presenta fets històrics reals. Probablement, però, on es veu més la modernitat de l'obra és en el mateix personatge: Tirant.

TIRANT: EL PROTAGONISTA.

- Quan Joanot Martorell caracteritza Tirant, no imita els cavallers de la matèria de Bretanya (típics relats de la literatura del XII entorn del rei Artús). Ell defuig el model de cavaller que havia en aquell moment: Lancelot, Perceval... són capaços d'actes no propis dels humans. Per això Martorell els en fuig.

- Joanot Martorell, quan escriu *Tirant*, té present un personatge que havia viscut 150 anys enrere: Roger de Flor, navegant militar de la corona catalanoaragonesa. Joanot Martorell el coneixia perquè és un dels personatges de la *Crònica* de Ramon Muntaner. Joanot Martorell completa les característiques de Tirant amb altres cavallers de l'època: Joan Hunyadi (Lo comte Blanc), Geoffroy de Thoisy (s'hi inspira per fer l'episodi del setge de Rodes) i Pedro Vázquez de Saavedra (el va conèixer a Londres). Tots aquests cavallers són coetanis al *Tirant*.

- Ens trobam, per tant, amb un recurs fàcil: la gent del segle XV coneix aquests cavallers i els seus fets gràcies als joglars. Que un escriptor agafàs les característiques i les qualitats dels cavallers que el poble coneixia era la clau de l'èxit. A partir de personatges reals, Martorell crea un personatge literari (modificat, renovat), cosa habitual a l'Edat Mitjana, però no al segle XV.

La Faula

AUTOR:

. Guillem de Torroella:

Mallorquí que va néixer devers el 1348. La seva família s'instal·là a Mallorca amb Jaume I. Eren provinents de l'Empordà. Sabem que es casà amb M. de Tarragona. El 16 d'abril de 1373 féu testament a cal notari Ramon Canut. Després d'aquest fet féu un codicil o rectificació notarial al testament. Són els seus dos únics documents que ens han arribat. Finalment, Guillem de Torroella morí devers el 1375.

.. Ens ha arribat que nasqué l'any 1348 i que morí el 1375. Aquests anys són sospitosos, ja que no es conserva cap document. Les dates se saben a partir d'una llegenda familiar. La llegenda es perpetuà fins als nostres dies. La sospita apareix perquè les dates coincideixen amb dues de molt importants: 1) 1348: un any després s'esdevé la Batalla de Lluçmajor, on mor Jaume III i acaba la casa reial de Mallorca, 2) 1375: mor el qui hauria estat Jaume IV.

L'obra:

- Guillem de Torroella va escriure l'obra quan tenia uns 25 anys (entre 1370-75).
- El text original fou en vers, en concret 1269 versos escrits amb la tècnica de les noves rimades, que eren versos octosíl·labs en un nombre indeterminat, de rima apariada

(a,a,b,b,c,c...) "Noves" dona nom a novel·la i "rimada" dona lloc a poesia; per tant, la de noves rimades era la tècnica narrativa d'aquell moment.

- En noves rimades hi està escrit tot el referent a la Matèria de Bretanya (recordem: aquelles històries escrites devers el segle XII que parlen del rei Artús i els cavallers de la Taula Rodona)

Argument:

- Conta la història, en primera persona, que Guillem arriba fins a l'illa Encantada sobre una balena i guiat per un papagai. Hi apareix la fada Morgana (germanastra del rei artús). Al final, després d'emocionants aventures, Guillem agafa Excalibur amb les seves mans.

Matèria de Bretanya:

- Són escrits del segle XII que relaten fets llegendaris coneguts al segle VI.

1. Antecedent històric: Godofred de Montmouth escriu *Història dels reis de Bretanya*, que és una apologia del passat celta. Aquesta obra és la base de la Matèria de Bretanya.

2. Chrétien de Troyes crea unes novel·les amb les històries del rei Artús. Algunes són: *El cavaller del lleó* (conta la vida del cavaller Ivany); *El cavaller de la carreta* (el protagonista és Lancelot); *Contes del Graal* (el rei Artús és a punt de morir i necessita beure del Sant Graal per recuperar la salut; el cavaller que el troba és Perceval).

- Amb aquestes fites neix la Matèria de Bretanya, que serà el patró o model a l'hora d'elaborar, després, la novel·la cavalleresca.

- Tot aquest conjunt d'històries artúriques fou recollit per uns monjos qu li posaren el nom de *Vulgata Graal*, dividida en cinc parts:

a. Història del Sant Graal.

b. Merlí.

c. Lancelot del llac.

d. La recerca del Graal.

e. Mort d'Artús:

El rei Artús batalla contra un nebot, Mordret. A la batalla mor Mordret i el rei Artús cau mortalment ferit. La llegenda diu que la seva germanastra, la fada Morgana, agafà Artús i el duqué a una illa (l'illa on ambienta la seva història Guillem de Torroella). Amb la mort del rei Artús s'acaba la Matèria de Bretanya.

Un autor de l'època difongué la idea que el rei Artús descansava a l'illa de Sicília, que seria l'illa Encantada que apareix a *La Faula*.

L'any 1225, cent anys abans que Guillem de Torroella escrigués *La Faula* (és a dir, no gaire temps), es va escriure *La Vulgata-Graal*. Sabem que Guillem de Torroella la coneixia, ja que n'apareixen molts elements a la seva obra. Al segle XIV, a les biblioteques s'hi trobaven manuscrits de la Matèria de Bretanya, i Guillem de Torroella hi tenia accés. A més, nombrosos joglars de l'època en difonien històries. Això significa que Guillem de Torroella tenia accés la coneixien de forma oral i escrita.

- Després de tot això, podem dir que un mallorquí del s. XIV enllaça plenament amb la tradició europea de la Matèria de Bretanya.

- Que ens n'hagin arribat quatre manuscrits significa que aquella obra va tenir molt d'èxit. Vegem-los: 1) A la Biblioteca Nacional de Madrid, 2) A la Biblioteca de Catalunya 3) Un altre a París 4) És a Palma, a la Societat Arqueològica Lul·liana.

CURIAL E GÜELFA

Introducció:

És una novel·la catalana anònima d'ambient cavalleresc, escrita durant la segona meitat del segle XV (un poc abans de *Tirant lo Blanc*), que ens ha pervingut en un manuscrit únic, sense títol, conservat a La Biblioteca Nacional de Madrid i del qual hom ignora la procedència. Fou trobat per Milà i Fontanals al segle XIX. Com *Tirant*, és una novel·la de cavalleries moderna que no segueix tots els cànons de la novel·la cavalleresca típica (es diferencia de la Matèria de Bretanya). No hi trobam aspectes màgics. A més, aquests nous herois (Tirant i Curial) són molt més humans que els anteriors, ja que sofreixen, ploren i moren d'un simple constipat. És a dir, són uns herois molt més accessibles que els anteriors.

Argument :

Primer Llibre:

Curial és fill d'un gentilhome (noble pobre). Orfe de pare, i cansat de tanta pobresa, decideix partir (deixant la mare, vídua, tota sola) cap a la cort del marquès de Montferrat, el qual se'l queda com a servidor. Ràpidament comença a destacar per les seves qualitats personals. Passat un temps, el marquès es casa amb Andrea, i la seva germana Güelfa amb el senyor Milà. A partir d'aquest moment el marquès deixa de fer cas a Curial, el qual aprofita per estudiar (lògica, filosofia, retòrica, poesia, etc.). Al cap de dos anys, Güelfa es queda vídua i, després de veure que son pare no li proposa un altre marit, decideix amar secretament un valerós jove (Curial). Així, ordena al seu procurador, Melcior de Pando, que doni diners a Curial (ara bé, sense dir-li'n la procedència). Güelfa comença a fer cas a Curial, però quan veu que aquest la ignora decideix declarar-se al jove. En aquesta declaració li diu que els diners són seus i que per guanyar-se el seu amor (per poder merèixer-la) s'ha de convertir en cavaller i lluitar per ella. A la vegada, l'obliga a fer-li dues promeses:

1. No dir mai el nom de la seva estimada (ella).
2. No obligar-la mai a allò que ella no desitgi.

Un dia, dos envejosos troben els dos enamorats besant-se i corren a dir-li-ho al marquès de Montferrat. En un primer moment el marquès vol expulsar Curial de la seva cort, però finalment només li prohibeix veure la seva germana. En aquell moment arriba a la cort un herald a la recerca del cavaller Jacob de Cleves perquè cal que torni a Àustria a restituir l'honor de la duquesa Cloto, la qual ha estat inculpada d'adulteri amb ell. En aquell moment, Curial decideix partir amb el cavaller i començar les seves aventures. Abans d'arribar a Àustria, Curial defensa un vell que ha estat acusat d'homicidi i venç l'acusador. Així, quan arriba a la cort, ja és conegut per molts i l'Emperador d'Alemanya l'arma cavaller. Cleves i Curial vencen els acusadors i aquests són cremats. Com a recompensa, el duc d'Àustria vol entregar la mà de la seva filla Laquesis a Curial (Laquesis és una jove de vint anys, la més guapa de tot l'Imperi d'Alemanya). Laquesis s'enamora profundament de Curial i, amb l'ajut dels seus pares, es comença a insinuar a Curial: fan dormir Curial a la seva habitació, li donen la seva roba, ella beu del seu tassó... Fins que un dia, a missa, quan tots es donen la pau, els dos joves es besen. Així, Laquesis es declara a Curial i li dona la seva dot. Quan el duc està

a punt d'oferir Laquesis a Curial apareix Melcior de Pando amb una carta de Güelfa. En aquesta carta s'explica com Güelfa s'havia reclòs en un convent de monges per quedar-hi sempre si Curial moria en el combat; però Güelfa tengué un somni el mateix vespre en què intuïa que havia guanyat. Quan arribaren les bones notícies, també es va saber que Curial anava amb Laquesis i, per això, Güelfa envia Melcior.

Curial torna a Montferrat, on és rebut amb un torneig. Allà l'espera un cavaller napolità que vol combatre amb ell, Boca de Far, per l'amor de Güelfa. Aquesta li demana el parament de Laquesis a Curial i, amb això, fa una tenda de campanya a Boca de Far. Curial se sent trist perquè creu que ha perdut l'amor de Güelfa i tothom es pensa que té por. En aquell moment arriben uns cavallers catalans que ajuden Curial a guanyar.

Així acaba el primer llibre, on es conten els primers vint anys de Curial.

Segon Llibre:

Comença aquest llibre *sota el signe de Mart* (rei de la guerra), i s'hi conten totes les aventures de cavalleries que viu Curial dels vint als vint-i-un anys.

Curial emprèn camí cap a Melú, on s'han convocat unes justes presidides pel rei de França. Tots els cavallers han d'assitir-hi d'incògnit i com a cavallers errants. Per ordre de Güelfa, el protagonista duu un escut negre i és anomenat "Cavaller de l'escut negre". Acompanyen Curial dos escuders i la donzella de Güelfa, Arta, que es farà dir Festa. Güelfa envia la seva donzella amb la missió de vigilar Curial, fer-se amiga de Laquesis i ser un reclam per atreure aventures. Abans d'arribar a Melú, Curial salva una donzella i s'enfronta a vuit o nou cavallers que volen endur-se Festa. Arriben a un convent, on les monges empen uns diàlegs plens de doble sentit. Són unes escenes molt gracioses, on les monges se senten totalment atretes per Curial (sobretot l'abadessa del convent).

Al torneig hi arriba un altre personatge important disfressat de cavaller errant, Pere el Gran (rei d'Aragó). Curial és presentat al rei i tot d'una se sospita de qui és. Al torneig immediatament es creen dos bàndols:

1. Els cavallers dels escuts negres (Curial, el rei Pere i els catalans-aragonesos), que combaten per Festa.
2. El duc d'Orleans i els seus, que combaten per Laquesis (ajudats pel rei de França). Pere el Gran venç el duc i l'arrossega als peus de Festa, aconseguint així la victòria.

En aquest moment els tornejos s'han de suspendre perquè el fill del rei es posa malalt (excusa molt moderna per canviar de tema). Melcior de Pando, enviat per Güelfa, recomana al cavaller que es quedi a París per perfeccionar-se i se'n torna a Montferrat amb Festa. Allà la donzella conta totes les proeses de Curial.

En aquest moment tornen a aparèixer els dos vell envejosos i li conten al rei de França l'origen humil que té Curial. Aquest decideix fer enfora Curial perquè no destorbi el casament de Laquesis amb el duc d'Orleans. Quan els dos vells tornen a Montferrat li diuen a Güelfa que Curial ha romput la seva promesa i que tothom comenta que ella està "casada" amb Curial. A més, li diuen falsament que Curial té relacions amb Laquesis. Güelfa, molt enfada, decideix no perdonar mai més Curial i el rebutja. Així, Curial es veu rebutjat per tots (París i Montferrat), encara que decideix demanar perdó a la seva estimada. Güelfa li diu que només el perdonarà si els reis de França i tota la seva cort li demanen perdó de part d'ell (és a dir, demana un miracle).

Tercer Llibre:

El narrador recomana que Curial vagi a Aragó, però el nostre protagonista decideix iniciar un viatge per tota la Mediterrània. Arriba a Alexandria, i d'allà va a peu fins a la ciutat Santa, on visita el sepulcre i el mont Calvari. Al Sinaí es troba amb Sangler (fet frare), qui l'intenta convèncer que deixi el món de les cavalleries. Però el nostre heroi decideix continuar amb el seu viatge. Arriba a Grècia i allà té un somni on ell és el jutge entre Hèctor i Aquil·les i ha de decidir quin dels dos fou més bon cavaller. Es desperta amb una corona posada al cap amb una descripció que diu que ell és el millor cavaller i el millor poeta → És a dir, el nostre heroi ha arribat a la perfecció física i espiritual. Per això, ara que ja és fort, s'haurà d'enfrontar als designis del seu destí i la seva Fortuna. Així, quan torna cap a Gènova, el seu vaixell s'enfonsa. Arriba a les costes d'Àfrica, on els moros maten tota la tripulació excepte ell i el seu company català, Galceran. Són venuts a un senyor de Tunis com a esclaus i canvien de nom: Joan i Berenguer. Galceran esdevé amant de la dona del senyor i la seva filla, Camar, s'enamora de Curial. El rei de Tunis demana la mà de Camar, però aquesta la rebutja. La jove, quan veu que el seu amor no té sortida, decideix suïcidar-se, però abans dóna els diners de son pare a Curial i es converteix al cristianisme (s'anomena Joana). El rei de Tunis llença els dos amics als lleons, però gràcies a l'ambaixador del rei d'Aragó deixa que Curial hi lluiti. Com podem suposar, guanya i s'enduu el cos de Camar per enterrar-lo cristianament.

Torna a Montserrat disfressat, però, quan Güelfa el descobreix, el rebutja. Decebut, decideix abandonar-se a una vida luxuriosa, però en un somni Bacus li recomana tornar a la seva vida anterior. Se'n va a Anglaterra, on segueix lluitant.

El rei de França convoca unes corts i hi convida el marquès, la seva dona i Güelfa. Quan han de començar les corts els turcs envaeixen França i Curial, valerosament, es farà càrrec de tot l'exèrcit cristià i derrotarà els turcs. Com a recompensa, Curial demana al rei de França que ell i tota la seva cort demanin mercè a Güelfa per obtenir-ne el perdó, i així ho fan. Curial és nomenat príncep d'Orange i es casa amb Güelfa. Galceran i Festa també es casen.

L'obra i les fonts:

Sobre una trama cavalleresca, la novel·la ens narra una història d'amor, la de Curial i Güelfa.

Curial, com a protegit d'una dama rica i poderosa, ens recorda molt *El petit Jehan de Saintré* d'Antoine de la Salle.

El Tercer Llibre és ple de cites i de referències d'obres clàssiques: Plató, Virgili, Ovidi, Cató, etc. Les influències més evidents són les d'Ovidi (mort de Camar que recorda la mort d'Hero) i la de Virgili (Curial comenta l'*Eneida* a Camar, i aquest personatge està inspirat en Dido). No només hi trobam referències clàssiques, sinó que també hi trobam influència de la Bíblia i d'autors italians: Dante i Boccaccio (*Il Decamerone*--> episodi de les monges i, en general, totes les seqüències eròtiques de la novel·la). També hi hem de destacar la influència francesa: a més d'Antoine de la Salle, hi trobam una clara influència del *Perceval* de Chrétien de Troyes (fugida de Curial de casa deixant la seva mare tota sola).

Els tornejos ens recorden molt les cançons de gesta.

A més de tot això, hem de pensar que el tema de l'amor i totes les seves convencions són agafades de l'amor cortès (les promeses i els juraments).

Obres catalanes: podem trobar referències a *Blanquerna* i al *Llibre d'ordre de cavalleria* de Ramon Llull. I, així com al *Tirant* trobam una influència de la *Crònica* de Ramon Muntaner, al *Curial* hi trobam una gran influència de la *Crònica* de Bernat Desclot.

Tècnica i estructura de l'obra:

Tècnica: a la novel·la conflueixen un conjunt d'elements, de temes i de situacions molt diferents: cavallerescs, sentimentals i humanístics.

Controla molt bé les entrades i sortides dels personatges i els pas d'una situació a l'altra. L'acció principal no entrebanca el desenvolupament de la novel·la i, en conseqüència, no desatén, ni de bon tros, els personatges i les situacions secundàries. En els moments de descripció de combats, de situacions simultànies o d'escenes multitudinàries, el seu estil és molt àgil i actiu (arribada de Festa al torneig).

Els episodis es troben molt ben dosificats (pensem en el torneig de Melú)

Intriga: la intriga dels dos vells es mantindrà des del primer llibre fins al final del segon ---> provocarà la mala fortuna de Curial.

Situacions simètriques: Laquesis i Curial i enamorament de Güelfa i Boca de Far. A més, tenim l'estada a Àustria de Curial i la carta de Güelfa amb el convent de monges (mentre ell lluita); o quan ell naufraga i Güelfa el cerca pertot arreu.

Tercer Llibre: amb la inclusió dels temes mitològics l'estructura i la tècnica canvien.

L'autor intenta fondre els elements humanístics (els quals començaven a imposar-se), els mitològics i les cavalleries dins la mateixa novel·la --> Potser intenta fer una síntesi de novel·la humanística i cavallerisca. El que sabem segur és que el *Curial*, partint d'una concepció totalment medievalista, intenta endinsar-se en l'Humanisme. De més a més, encara que es diferenciï dels dos primers llibres, el tercer llibre segueix perfectament el fil de la història sense modificar-la. Els somnis mitològics en molts casos serviran per demostrar-nos que, tanmateix, Curial és el millor cavaller de tots (escena de la corona).

Realisme i versemblança:

Encara que percebem un medievalisme molt clar a tota la novel·la, també observam com les concepcions de la cavalleria s'han esquarterat. Allò que més ho demostra precisament la versemblança; fixem-nos-hi:

1. Curial no hauria pogut ésser cavaller sense l'ajuda econòmica de Güelfa (i més endavant les de Laquesis i Camar). Aquests detalls són molt presents a tota l'obra: a París, Curial compra una casa; quan es troba sense recursos ven les joies; quan és capturat a Àfrica amaga el tresor de Camar...

2. Sentiments humans lògics: quan és rebutjat per tots a París perd la gana i la son. Quan Güelfa fa cas a Boca de Far se sent molt trist, etc. És a dir, l'autor ens presenta cavallers de carn i ossos que sofreixen, mengen, dormen... És a dir, notam un clima de realisme molt semblant al que trobarem més endavant al *Tirant lo Blanc* i que tant plagué Cervantes.

La cavalleria:

Hi ha una visió en certa manera crítica i, potser més encara, liberal, d'aquest ofici; una perspectiva molt diferent de la que predominava en el temps anterior, com ho demostren diversos exemples que podem exposar:

1. A Curial li dolien les morts en els combats (“Mas volguera que es fes sens mort e sens ofensa de Déu; e així anava molt trist”).
2. La conversió del Sangler, a part de ser una actitud medieval, també pot ser una resposta a l'actitud cavalleresca (recordem que abans que Curial i Sangler lluitin apareix un frare que els critica).
3. Güelfa ha elegit Curial sense mirar la sang ni les riqueses.
4. Curial no és un cavaller sobrehumà ni realitza empreses meravelloses, ni desencanta princeses, ni mata monstres estraforals: com Tirant, simplement domina la tècnica del combat i, com aquest, arriba a ésser un bon capità, això és, un militar professional.

L'erotisme:

No arriba al grau d'erotisme del *Tirant lo Blanc*, però l'obra està molt marcada per un punt de picardia que li dona un to d'erotisme refinat i insistent → recorda molt Boccaccio (sobretot el personatge de Laquesis).

Hi ha tres moments eròtics que destaquen: els episodis de Laquesis, el de l'acollida de les monges i el de Camar.

Els personatges:

Curial: el nom ja inclou la seva simbologia: Curial-cúria-cort. Com hem vist, l'obra ens mostra l'evolució del cavaller des de l'estat del no-res fins a arribar a la màxima condició: príncep

Característiques: fortalesa física i bellesa, però a la vegada tímidesa i inseguretats (quan guanya els primers combats i la gent l'aclama no sap on posar-se; és voluble perquè es "deixa dur" per les seves estimades i, sobretot, es deixa governar pels desitjos de Güelfa, la qual el domina a través de Melcior de Pando). Així com avança la història s'anirà enfortint amb el sofriment, tornarà ferm i ardit i sabrà renunciar a l'amor de Camar malgrat la tragèdia que comporta. I és que Curial palesa tot un procés d'ennobliment, no solament cavalleresc i cortesà, sinó també personal i espiritual.

Així, la novel·la ens deixa un missatge molt clar: aquell que té un noble cor, malgrat que no tengui possibilitats econòmiques, pot arribar a realitzar-se espiritualment.

L'amor que sent Curial cap a Güelfa anirà creixent a mesura que ell vagi millorant en el seu ascens personal i social; ara bé, això també ens indica que fins que Curial no és al mateix nivell social de Güelfa no anunciï públicament la seva relació (matrimoni del mateix nivell social).

Güelfa: queda una mica a la penombra de la novel·la. Només surt amb tota la seva presència en alguns moments de la novel·la: quan ordena a Melcior de Pando que protegeixi Curial, quan se li declara o quan no el vol escoltar. Malgrat això, la seva figura és molt important, ja que és ella la que condiciona la figura i l'evolució del cavaller.

Allò que sabem d'ella és que és una dona dominadora i segura de si mateixa. La seva bellesa no és tan impressionant com la de Laquesis, però és més profunda. Per això, al final de la novel·la, quan han passat uns quants anys, Laquesis s'ha marcit,

mentre que Güelfa encara es manté bella. És el triomf de la dama enfront de la donzella (cànons de l'amor cortès).

Laquesis: És l'exemple de l'enamorada constant. Ella manté amb fermesa la seva voluntat de conquerir Curial i recorre a tots els mitjans. De Laquesis l'autor no solament aconsegueix mostrar-la bellíssima, sinó que fa que es creï al seu voltant un clima d'erotisme, morbidesa i refinament. Representa l'encant de la seducció.

Arta/Festa: És el personatge simpàtic de la novel·la. Serveix per atreure aventures a fi que Curial es vagi entrenant pel camí. Com Curial, ella també sofrirà una transformació i acabarà essent una donzella discreta i refinada, digna de la senyora que representa.

Melcior de Pando:

És un personatge que hauria pogut quedar indigne i grotesc, com una mena d'alcauot, però l'autor el salva i el tracta amb una gran dignitat. És l'executor de l'obra d'educació a què Güelfa sotmet Curial. És la seva consciència i la veu de l'experiència. És oportú i molt discret. En parlar, sol usar refranys i sentències, la qual cosa representa el llenguatge de l'experiència.

Amb tot això, sovint pareix que estan més ben caracteritzats els personatges secundaris que no els principals:

Pere el Gran: és el personatge històric que ajuda l'autor a crear un clima de catalanitat a la novel·la. Mai no perd l'ocasió per fer elogis dels cavallers catalans-aragonesos, que sempre són els bons. També un català és el seu company de captiveri. És tanta la simpatia de l'autor cap al casal català que, quan Curial es troba en un mal moment, li aconsella que vagi al regne d'Aragó.

Hem de dir que també trobam altres personatges històrics com l'infant Enric de Castella, Roger i Dalmau d'Oluja (apareixen al *Llibre dels Feits* del Rei Jaume) o les monges, que porten noms de dames de l'aristocràcia francesa del segle XV.

TIRANT LO BLANC (ed. Biblioteca Hermes. Pròleg a cura d'Isabel Grifoll)

1. La família Martorell:

Joanot Martorell va néixer probablement a la ciutat de València entre els anys 1405 i 1411. Era un dels vuit fills de Francesc Martorell i Damiata Abelló.

Els Martorell eren una família de la mitjana noblesa valenciana que, com tantes d'altres del seu estament, hagué d'afrontar al llarg del segle XV una gradual pèrdua de prestigi i una davallada més contundent en la posició econòmica i social. L'avi havia estat recaptador d'impostos de Martí l'Humà i, el pare, administrador, ocupacions que els havien reportat beneficis econòmics importants i lucratius. Amb l'entronització de la casa dels Trastàmara i, sobretot, amb l'absentisme d'Alfons el Magnànim (instal·lat a Nàpols), es perderen els serveis curials (generació de Joanot) i la família hagué de veure com el patrimoni anava minvant d'una forma alarmant. L'any 1435 morí el cap del llinatge, Francesc Martorell, i els germans Galceran i Joanot assumiren la responsabilitat de casar les dues germanes fadrines, Isabel i Damiata, que vivien a la llar familiar, on sembla que les noies rebien els pretendents amb excessiva confiança o llibertat. L'any 1437 el poeta Ausiàs March establí capitulacions matrimonials amb Isabel; tanmateix, com que desconfiava que rebria dels Martorell el dot que havien promès a la germana, anava diferint el moment de la boda. Joan de Monpalau (cosí de la família) festejava Damiata i, emparat pel parentiu que l'unia a ells, entrava i sortia de la

casa. En una d'aquestes reiterades visites, posseí carnalment la noia i li donà clandestinament paraula de matrimoni, però posteriorment negà la fe atorgada i es va desdir del que havia estat amb tota regla un matrimoni secret, aleshores avalat i reconegut per l'Església i en vigor a tot Europa fins al concili de Trento (1545-64). L'honor de les germanes Martorell havia estat tacat, i en conseqüència, es qüestionava l'honor de tota la família. Així, els Martorell i Ausiàs March entraven en guerra privada. Joanot Martorell prengué al seu càrrec el cas de Damiata i envià desset lletres que, davant la negativa de l'inculpat, anaren escalfant un conflicte que havia de resoldre's inevitablement en una batalla singular a tota ultrança, a mort, en un camp públic davant d'un jutge competent.

Amb la finalitat de cercar un jutge a l'alçada de la gravetat dels fets, Joanot Martorell es traslladà a Anglaterra. Joan de Monpalau no anà mai a Anglaterra, i el litigi se saldà sense sang anys més tard per ordre del mateix rei Alfons, que obligà el vituperiós cosí a indemnitzar Damiata amb el pagament de 4000 florins (Damiata quedà fadrina). Durant el viatge a Anglaterra, Joanot entra en contacte amb aquella lluída cort; es familiaritza amb els seus costums cavallerescos, com l'orde de Garrotera (que tan minuciosament descriurà al *Tirant*). Coneix Enric VI i aquest li degué obrir les portes de la biblioteca reial, on segurament llegí el *Guy de Warwick*, que versionarà en l'obra *Guillem de Varoic*.

La vida de Joanot i la seva família s'anà complicant fins que a finals dels anys 40 l'escriptor ja està del tot arruïnat. L'estiu de 1449 es converteix en el cap d'un escamot de delinqüents i moros. Assalta a Xàtiva uns mercaders castellans, els roba tot el que portaven, n'assasina un i els altres els tanca a un castell de la vila. La misèria l'ha conduït a la pràctica del bandidatge. L'escriptor és empresonat i sabem que va morir l'any 1465 (d'aquests darrers anys en tenim molt poca informació).

2. Els primers intents literaris de Joanot Martorell:

Avui dia ningú no dubta a atribuir a Joanot Martorell una obreta, encapçalada al manuscrit que se n'ha conservat per una rúbrica que diu: "Aquest és un tractat d'orde de cavalleria, tret d'un llibre que fou del rei d'Anglaterra e de França". Aquesta obreta rep modernament el títol de *Guillem de Varoic*, en atenció al protagonista principal del relat.

El text presenta dues parts diferenciades. La primera part, pròpiament narrativa, relata com el vell comte Guillem de Varoic en tornar d'un pelegrinatge a Jerusalem, es reclou en una ermita prop de Varoic. La segona part, més doctrinal que novel·lesca, exposa com un bon dia arriba al recés de Guillem de Varoic, que ara torna a fer vida ermitana, un jove escuder que vol rebre l'orde de cavalleria. El vell ermità dóna extensos consells a aquest jove escuder sobre els principis de la cavalleria.

El *Guillem de Varoic* no és un producte en brut nascut de la invenció de Joanot Martorell, sinó que fou elaborat a partir de la refosa d'altres obres. Pel que fa a la primera part pròpiament novel·lesca (les victòries militars de comte), Joanot ens ofereix una versió resumida i lliure d'un dels episodis de la novel·la *Guy de Warwick* que tengué un gran èxit i difusió a l'edat mitjana. Quant a la segona part doctrinal, el *Guillem de Varoic* adapta els preceptes que formulà Ramon Llull sobre la cavalleria en el tractat *Llibre de l'orde de cavalleria*, que es convertí en el veritable catecisme del cavaller cristià tardomedieval.

Al cap i a la fi, el nucli de la història descansa en una llegenda èpica familiar. El pioner roman anglonormand fou adaptat en vers anglès al segle XIV, i ben aviat

prengué la forma prosificada. El vers, sotmès a la rima tan inflexible, no permetia que els autors s'expressassin lliurement. La narració en vers "mentia". Per contra, la prosa era la forma d'expressió de la crònica, de la veritat històrica.

Podríem estar temptats de creure que la tria de Guillem de Varoic com a protagonista principal d'aquesta proposta literària respon a una operació anacrònica, exòtica o arbitrària. No ho és, en absolut; per les raons següents:

1. Guy de Warwick s'havia convertit en un gran heroi èpic popular per als anglesos com Artús per als Celtes, El Cid a Castella, etc.
2. Les novel·les en prosa de Guy de Warwick gaudien d'un èxit notabilíssim i continuaven essent molt llegides al segle XV.
- 3 Les gestes del comte Guy, entre la llegenda i la ficció, entremesclaven la realitat històrica, fins al punt que algunes de les empreses militars d'aquest personatge foren incorporades en cròniques tardanes.
4. És més que probable que Joanot Martorell, durant la seva estada a Anglaterra, entràs en contacte amb Richard de Beauchamp, comte de Warwick.

El mateix manuscrit que ens ha conservat el *Guillem de Varoic*, i que copia molt d'altres escrits que sabem que posseï en vida Joanot Martorell, també conté el pròleg d'una obra que es titula *Flor de cavalleria*. És força difícil de fer-se una idea de quin seria el contingut d'aquesta obra, atès el breu fragment conservat. Podem conjecturar que tal vegada hi tenim l'inici d'una novel·la o tractat de cavalleries.

El *Guillem de Varoic* i, probablement, el *Flor de cavalleria* ens deixen entreveure que Joanot Martorell empenia el *Tirant* després de fer uns primers intents literaris que l'havien preparat, sens dubte, per a la redacció de la seva magna novel·la.

3.Data i dedicatòria de la novel·la:

Una dada interessant afecta el destinatari de l'obra. Joanot Martorell dedica el *Tirant* a l'infant Ferran de Portugal, que lloa en qualitat de "molt il·lustre Príncep e senyor Rei expectant". L'expressió "rei expectant" s'ha d'interpretar en el sentit de successor d'una corona reial.

Ens assebam gràcies a les cròniques portugueses contemporànies que l'infant Ferran passà bona part de la seva vida en campanyes militars contra els moros d'Àfrica. Les expedicions i lluites africanes del príncep portuguès presenten més d'una similitud amb les de l'heroi Tirant lo Blanc.

Pel cap baix, aquest personatge i les seves empreses bèl·liques a l'Àfrica encarnaven uns ideals que sens dubte compartia Martorell, tal com demostra el fet que el seu heroi de ficció aconsegueixi d'alliberar bona part del continent africà, empreses que ens narra la part del *Tirant al nord d'Àfrica*.

No oblidem que el *Tirant* es presenta com una "traducció" d'una història de la llengua anglesa al portuguès i del portuguès al català de València. Una operació literària que Joanot Martorell realitza a petició de l'Infant Ferran de Portugal. Això no és del tot veritat, ja que el *Tirant* no és una traducció en el sentit modern del terme, sinó una creació original; però tampoc no és del tot mentida, ja que bé sabem que la novel·la, per configurar-se, aprofita una història anglesa, la vida i miracles de Guillem de Varoic, a través de les prosificacions de Guy de Warwick.

4. Novel·la cavalleresca:

La crítica literària considera que els mitjans que assenten la ficció moderna com a experiència lúdica entre realitat i imaginació estan disponibles en el panorama literari europeu a partir de Cervantes, el qual llega a la posteritat el motlle de la novel·la moderna. Discutir aquesta sentència adquirida, amb voluntat de fer recular l'estat de la qüestió fins a Martorell, és una empresa ociosa. No podem negar-nos a l'evidència que, entre els anys en què redactava el *Tirant Martorell* (1460-64) i l'aparició de la primera part del *Quijote*, impresa a Madrid per Juan Cuesta (1605), transcorre un segle i mig d'història i producció literària. Cervantes va accedir a uns materials i un utilatge literari que encara no havien florit ni fructificat en el temps de Martorell. D'altra banda, qualsevol lector d'ambdues novel·les, encara que no sigui un professional de la crítica literària, s'adona que el *Tirant*, acarat amb el *Quijote*, pateix més d'una inconveniència: el problema de l'adequació entre la configuració dels personatges i el registre lingüístic amb què s'expressen; la interrupció, de vegades arbitrària, de l'acció narrativa amb llargs excursos teòrics i didàctics sobre les qüestions més diverses; diàlegs que s'interrompen bruscament o que s'allarguen desmesuradament segons els nostres principis estètics, etc.

5. La ficció medieval:

Les primeres novel·les medievals (romans) neixen a França, durant la segona meitat del segle XII, i estan originàriament escrites en vers (en octosíl·labs apariats). Els romans s'afaiçonen amb materials de procedències diverses: l'anomenada Matèria de Bretanya, centrada en el llegendari rei Artús i els seus cavallers (Lançalot, Galvany, Erec ...), que circulava tant en forma de relat joglaresc com integrada a les cròniques fabuloses del moment; o el llegat clàssic, amb autors de primer ordre com Ovidi o Virgili, que l'anomenat renaixement cultural del segle XII havia revitalitzat.

La novel·la, des dels seus orígens medievals (el roman) fins a l'actualitat, passant pel *Tirant*, és un gènere omnívor, que devora qualsevol material que tengui a l'abast, sigui de la procedència que sigui. La seva peculiaritat és l'heterogeneïtat. La seva individualitat radica únicament en la forma que uneix l'heterogeneïtat en un tot estructurat. La novel·la és estructura.

Devem a un escriptor de la Xampanya, Chrétien de Troyes, l'elaboració de l'esquema bàsic del gènere. Aquest escriptor inventa els dos elements capitals de la nova configuració: la figura del cavaller errant i el concepte d'aventura. La primera troballa (que avui dia ens pot semblar ben elemental, però llavors fou radicalment innovadora) consisteix en la creació d'un protagonista principal perquè esdevingui el fil conductor de l'escriptura, des de l'inici fins al final. A fi que sigui el mòbil del relat, aquest personatge ha de poder desplaçar-se per la narració, i, així, cohesionar-la. El "chevalier" errant és un cavaller que, constantment, es troba de camí en ruta: la novel·la és un viatge.

El segon element és l'aventura, literalment, un esdeveniment. El cavaller itinerant de la novel·la no provoca mai l'acció, tan sols es limita a reaccionar davant unes situacions que li són del tot externes, esdeveniments en què es troba tot fent camí (viatge iniciàtic). Si l'esquema del viatge del cavaller errant configura la macroestructura de la novel·la, l'aventura n'és la microestructura. La novel·la és la narració de les etapes del viatge d'un cavaller errant.

6. La cavalleria:

Erec, Yvain, Lançalot i Perceval són creacions imaginàries, protagonistes de ficció. El prototip de cavaller errant es va elaborar en l'espai de la novel·la. Al segle XII no existeixen en la realitat cavallers com els que trobam en els romans de Chrétien de Troyes i dels seus continuadors i imitadors. El cavaller errant era un model exemplar que tractava de forjar per a l'auditori unes pautes de conducta òptimes. Al cap i a la fi, el camí errant d'aquests protagonistes de ficció és configurava com un viatge iniciàtic, i el roman contenia una bona dosi de didacticisme. El roman és una novel·la d'aprenentatge. La cavalleria esdevé una experiència radicalment vitalista i pràctica a través de les empreses bèl·liques. El cavaller errant de segle XV és, sobretot, un militar.

Joanot Martorell es veu obligat a escriure sota les pautes de la forma cavalleresca perquè aquesta forma marca tant els orígens com l'evolució del gènere novel·lístic. En definitiva: és la tradició literària.

7. *El Tirant lo Blanc*, una falsa crònica.

El Joanot Martorell novel·lista va aprendre molt del Ramon Muntaner cronista. Aquest lliurà a Joanot Martorell les claus de la ficció. Com un una mena de pirueta, en sentit contrari a la que havia fet el cronista, el novel·lista s'adonava que era possible defalcgar la imaginació i de falsejar la realitat amb un model de verisme històric. La història-realitat es podia adulterar amb la imaginació, i la invenció més desballestada podia passar per història-realitat, si l'esquema clàssic novel·lesc, que Martorell aprenia amb la tradició literària, es destruïa i es recomponia a favor d'un esquema cronístic. Per això, en el *Tirant*, ja no trobam amb propietat un cavaller itinerant a la recerca d'aventures, en vigor en la tradició literària medieval des de Chrétien de Troyes fins al cicle en prosa del Lancelot-Graal o del Tristany, que en complexifiquen enormement l'estructura, sinó que deixa pas a un guió biogràfic i a l'esdeveniment històric (pilars de la crònica). L'itinerari del cavaller errant ha avançat cap a la biografia heroica i les aventures prendran el format d'esdeveniments històrics. Ramon Muntaner explicà les empreses de la companyia catalano-aragonesa a Orient enfilant-les en el canemàs de la biografia heroica de Roger de Flor. La forma crònica esdevé el model d'estructura de la novel·la.

El cronista utilitza el recurs del "vera veritat" (versemblança), és a dir, contar coses irreals dins un marc totalment coherent i real.

Martorell manllevava trets de la vida de personalitats històriques o contemporànies i els transplantava als seus protagonistes de ficció (El Roger de Flor de Ramon Muntaner, etc.)

Martorell va extreure dues lliçons importants dels cronistes:

1. La història podia ser matèria de novel·la i, per la seva part, l'escriptura falsament històrica era l'enginy més adequat per aprendre a mentir i construir una ficció (cap. 98-99: "Setge de Rodes"). La imaginació de Joanot Martorell es dispara: s'escriu una novel·la, però no és menys cert que l'esdeveniment històric, que els contemporanis de l'autor coneixien tan bé com ell, falca realísticament la invenció, ens la fa creïble, alhora que, per contrast amb els fets reals, se'ns garanteix que allò que llegim és ficció.

2. La capacitat de filtrar en la novel·la elements esparsos de la pròpia vida (viatge a Londres, etc). Com a exemple podem parlar de Tomàs de Muntalbà (en la vida real els Muntalbà contribuïren a la ruïna econòmica dels Martorell), a qui Joanot Martorell posa en ridícul davant tota la gent del campament i fa que li llancin aigua

calenta a la cara (revenge a través de l'escriptura. Això ho féu també Dante, que envià molts compatriotes a l'infern).

8. El somni d'una Constantinoble cristiana. Entre la utopia i el desengany.

El 1453 els turcs s'apoderaren de Constantinoble, capital de l'imperi bizantí, i segellaren, amb la presa d'aquesta ciutat insígnia, llur expansió definitiva sobre Occident. La notícia s'estengué ràpidament per tot el món cristià, que restà commogut per un esdeveniment que hauria de tenir notables conseqüències polítiques i religioses. Els papes promulgaren butlles; l'ideal cavalleresc es renovà i s'avivà amb l'esperit de croada. Alguns reis començaren els preparatius navals per a una gran expedició que havia d'alliberar i reconquerir l'imperi grec. La caiguda de Constantinoble posava en perill la fe cristiana i els negocis que els occidentals tenien a la Mediterrània. Finalment, ningú no va fer res i després de tantes promeses tot seguí igual. Constantinoble s'havia perdut.

Quan Joanot Martorell començava la redacció del *Tirant* (1469), la presa de Constantinoble havia commocionat tot el món cristià. Així, l'heroi Tirant lo Blanc durà a terme, en l'espai de la novel·la, allò que tothom somiava a la segona meitat del segle XV, però que ningú no acabava de decidir-se de dur a la pràctica. Per tant, podem dir que l'ideal triomfa en la realitat, ni que sigui a força de lletra escrita. No en va, Tirant lo Blanc és un personatge que pren vida en la novel·la en el marc d'un tractat de cavalleries. L'heroi s'emmotlla a cops de doctrina cavalleresca lul·liana, i és deixeble del gran Gillem de Varoic, un autèntic mite de la cavalleria. Tirant lo Blanc és un parent llunyà d'un altre reformador imponent, el Blaquerna lul·lià. Una enèrgica i indestructible fe en Déu i la ferma confiança que la reforma moral de la humanitat era possible fortificaven el somni. L'ideal es faria realitat.

Ara bé, Tirant aconseguirà, a cops d'espasa, alliberar l'Imperi bizantí i entrarà triomfalment a Constantinoble, però una sobtada malaltia acabarà amb la seva vida. Hipòlit (antic amant de l'emperadriu) serà, gràcies a la fortuna, emperador de Bizanci. Així, Joanot Martorell creia en l'ideal, però la realitat no l'acompanyava. En el *Tirant* la utopia discorre paral·lela al desengany.

9. Elements constructius de la novel·la:

Per a l'elaboració del *Tirant*, Joanot Martorell aprofità d'antuvi aquella obra que havia redactat amb anterioritat i que havia deixat inacabada: *Guillem de Varoic*. Els 39 primers capítols del *Tirant* són una ampliació del primitiu.

Martorell ja tenia l'esbós del *Tirant* més o menys preparat quan començà a redactar la novel·la. Ho demostren els capítols 33-34, que constitueixen un exemple condensat de les empreses que durà a terme Tirant.

10. Novel·la i enciclopèdia.

La novel·la, gènere omnívor per tradició, es converteix, a la tardor de l'edat mitjana, en una mena d'enciclopèdia i de manual alhora, en què es pot trobar, si s'escau, principis sobre el regiment de la cosa pública i la conducta dels prínceps, estratègies militars, exemples o màximes morals, debats sobre la natura de la dona, un model de carta d'amor o de lletra de batalla, etc

11. La impressió del *Tirant lo Blanc*.

Després de grans dificultats econòmiques, el manuscrit del *Tirant lo Blanc* quedà a casa de Martí Joan de Galba (prestamista). El *Tirant* sortí imprès el 20 de novembre de 1490. Recordem que antigament s'havia dit (Martí de Riquer i Joan Coromines) que, sobre un text originalment escrit per Martorell, Galba hi havia participat refonent i ampliant amb afegits propis alguns sectors de la novel·la, en particular els episodis africans del *Tirant*. Avui dia això no es creu així. Probablement, la feina de Galba no anà més enllà de separar el text en capítols o de fer alguna modernització lingüística en una obra que ja feia una colla d'anys que s'havia escrit. Ara mateix, les discrepàncies encara són obertes i les incògnites continuen (discrepàncies entre la dedicatòria i el colofó, els dos exemplars en possessió de Galba, els interrogants que obren els 25 anys que Galba retengué el manuscrit, etc).

Tema 4. La literatura en els segles XVI, XVII i XVIII

1. Contextualització històrica:

Aquest període ha estat conegut durant molts d'anys pel nom de Decadència. Certament, es tracta d'una època en què es combinen diversos factors negatius: l'afebliment de la personalitat política de Catalunya, una davallada en la qualitat literària de les obres produïdes i l'establiment d'una situació diglòssica en la consciència lingüística dels agents culturals. El nom de Decadència fou creat pels intel·lectuals del segle XIX, que iniciaren la Renaixença.

Factors històrics:

- a. Progressiva castellanització de la Cort (sobretot a partir dels Reis Catòlics).
- b. Política uniformitzadora i centralista dels Àustries.
- c. Situació diglòssica cultural i lingüística de tots els escriptors catalans.
- d. El *Siglo de Oro* espanyol.
- e. La dinastia dels Borbons i el Decret de Nova Planta (1716). Felip V imposa l'absolutisme i anul·la les institucions catalanes. Se suprimeix el català com a llengua oficial.

Decadència entre cometes:

Cal distingir la literatura culta i elitista de la literatura popular (sovint de tradició oral), no vinculada a la Cort ni als cercles intel·lectuals. Així, podem dir que la literatura popular pervisqué durant els segles de la Decadència amb bona part de la seva

creativitat i sense excessives interferències. És per això que actualment es rebutja aquest terme.

2. Expressions literàries de tradició popular:

Des de sempre ha existit, paral·lelament a la literatura culta, una literatura popular tradicional. És una literatura creada i viscuda pel poble i que, per tant, respon als seus gustos, interessos i necessitats. La literatura popular està lligada a l'entorn immediat, a les creences i a les activitats de treball i de lleure pròpies de la gent del poble.

Característiques:

a. Són anònimes.

b. Són de tradició oral. És per això que les composicions poètiques van acompanyades de melodia. Hi solen incloure tots els mecanismes que faciliten la memorització (repeticions, fórmules d'inici i de cloenda, paral·lelismes ...). Tot això va quedar fixat en recopilacions o reculls (*Cançoners*).

1. La poesia:

• Només ens han arribat algunes mostres de la poesia medieval. La major part de les conservades pertanyen als segles XVI, XVII i XVIII. Aquesta producció literària mostra la vitalitat i vigència del català entre les classes populars. Durant la Renaixença, els romàntics varen tenir gran interès per aquestes manifestacions literàries, ja que pensaven que les tradicions eren el mitjà per connectar amb els orígens i les arrels de la llengua pròpia.

• Dins la poesia haurem de distingir els gèneres que pertanyen al *Cançoner* i els poemes que es recullen al *Romançer*.

El *Cançoner*:

Hi trobam els goigs, les nades, les cançons de bandolers i lladres de camí ral i les cançons de pandero.

• Els primers són composicions de tipus religiós acompanyades d'una melodia senzilla, en què es fa una lloança de Jesucrist, la Verge i els sants. Són cants que formen part de les festes religioses.

• Les segones són composicions pròpies del temps de Nadal. Descriuen episodis del naixement de Jesús i aspectes característics de la celebració d'aquestes festes (l'alegria, l'hivern, els menjars típics...).

• Les terceres són poemes narratius que es fan ressò d'un episodi històric concret: el bandolerisme a Catalunya al llarg dels segles XVI i XVII. Hem de recordar que aquests homes eren vistos amb simpatia i admiració (els més famosos són Joan de Serrallonga i Perot Rocaguinarda).

• Pel que fa a les quartes,

a. Cançons de pandero: eren composicions cantades per les majorales de les confraries de la Mare de Déu del Roser amb motiu d'alguna festivitat. Anaven a les cases on es feia la festa, fixaven un preu per a cada cançó, posaven al cap de la taula la figura de la Verge i improvisaven cançons amb l'acompanyament d'un pandero.

b. Corrandes, glosses o cobles: eren cançons curtes formades per quatre versos heptasíl·labs, de temàtica diversa (amor, bressol, feina, enyor ...). Eren

improvisades i partien d'uns elements coneguts (frases fetes, versos d'altres composicions...).

El Romancer:

Provenen dels antics cantars de gesta i segueixen el mateix model mètric, el caràcter narratiu i la tradició oral dels anteriors. Els podem classificar en tres grups:

- a. Procedència francesa o provençal: s. XV. *La presó de Lleida*.
- b. Procedència castellana: s. XVI. S'hi intercalen versos en castellà.
- c. Els autòctons: a partir del s. XVII. *El comte Arnau*. *El mariner*.

2. El teatre:

Les primeres manifestacions teatrals es van produir a l'època medieval. Els elements escènics (gestos, danses, cants, escenari ...) eren tan importants o més que el text. Tenien un caràcter molt propagandístic. L'hem de dividir en teatre religiós i teatre profà:

a. Teatre religiós:

L'església va usar les formes dramàtiques per fer més entenedores les idees que pretenia divulgar als fidels, i va introduir en la litúrgia petites representacions per facilitar els textos dels Evangelis (com el *Cant de la Sibila* del s. XI). Tenim diferents episodis religiosos: misteris, els cicles (Nadal -els pastorets-, Pasqua, marià -el Misteri d'Elx-...).

b. Teatre profà:

Aquest teatre té el seu origen en les celebracions i les festes que s'organitzaven a la Cort i en l'àmbit popular. Hi podem trobar els entremesos -representats als convits entre plat i plat-, momos, mascarades ...

3. La prosa:

a. Les rondalles:

Narració popular i tradicional destinada als nins. N'hi ha de molts tipus: meravelloses (elements fantàstics), de bèsties (protagonitzades per animals i amb un retret moral), encadenades (el narrador conta la successió d'accions que cal fer perquè tot se solucioni)...Tenen un trama senzilla, amb un llenguatge molt expressiu, amb moltes comparacions, frases fetes, onomatopeies, etc. Usen molt les fórmules d'inici i final i hi inclouen sovint el viatge iniciàtic del protagonista.

b. Les llegendes:

Narració oral que recull un fet històric real, però que al llarg dels anys ha estat interpretat amb la incorporació d'elements imaginaris. Actualment tenim les llegendes urbanes.

3. El Renaixement:

- Final segle XV fins a segona meitat del segle XVI. Sorgí a Itàlia i s'estengué per tot Europa.
- Retorn als valors i als ideals de l' antiguitat clàssica i refús de l'època medieval. Podem parlar d'un segon Humanisme.
- El Renaixement coincideix amb un període de canvis profunds. Es crea l'estat modern amb un príncep absolut, i la religió sofreix la reforma i la contrareforma.
- Interès excepcional per l'home. El corrent més important del moment fou l'erasmisme (intenta unir els ideals cristians amb els humanistes). L'erasmisme teològic va conduir la reforma protestant.
- La situació política als Països Catalans va influir en l'ús de la llengua. El català ja no era la llengua de la Cort i l'aristocràcia, i alguns autors es castellanitzaren. A més, la literatura castellana vivia un moment esplendorós que incitava a la imitació i a la substitució lingüística. És per això que la nostra literatura culta fou molt minsa en aquesta època.
- Autors destacats:
 - a. Cristòfor Despuig: *Los col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa*. L'autor seguí el model humanista d'advocar l'ús del català (llengües nacionals).
 - b. Pere Serafí: poesia.
 - c. Joan Ferrandis: teatre. Destacà per l'ús del català i el castellà en una mateixa obra.

4. Barroc:

- Final del segle XVI i tot el segle XVII. Oposat al moviment anterior.
- El pessimisme, produït per uns valors entrats en crisi, conduí a l'evasió, cercada pels artistes a través de les seves obres.
- Gust exagerat per l'artificiositat, el recargolament i el recarregament.
- Temes del Barroc: fugacitat de la vida, el pas del temps que destrueix la bellesa, gust per la monstrositat, el grotesc... Servien per expressar el neguit, el desencís i la disconformitat, tant la individual com la col·lectiva.
- La literatura es contagià d'aquest moviment i hi incorporà una excepcional riquesa i obscuritat conceptual, en creacions plenes de sàtira mordaç, que acumulen figures estilístiques i jocs visuals.
- Actituds del Barroc:
 - a. Conceptisme: línia burlesca i satírica que de vegades s'acostava a la crueltat. El seu màxim representant fou Francesc Vicenç Garcia o Rector de Vallfogona.
 - b. Culteranisme: Cercava l' expressió de bellesa absoluta a partir de l'*exageració de les formes emprades en el Renaixement*. Representant: Francesc Fontanella (molt influït per Garcilaso).

5. La Il·lustració:

- Exaltà la raó i impulsà l'esperit crític i la idea de progrés. Va tenir com a rerefons filosòfic el racionalisme i l'empirisme, i s'emmarcà en un segle caracteritzat per descobriments científics i tècnics, a més d'importants canvis polítics i socials.
- Es creu que tots els homes són iguals i lliures. Socialment, s'intenta abolir els privilegis de certs estaments i aconseguir la igualtat de tothom davant la llei.
- ∞Literatura: obres de tipus enciclopèdic i de viatges i costums humans (per conèixer i adquirir sabers).

- Aquest context impulsà la fundació d'acadèmies i societats científiques als Països Catalans: Acadèmia de les Bones Lletres (1752)-,publicacions de tractats (Baldiri Reixach)...
- La figura més representativa és el Baró de Maldà: la seva obra *Calaix de sastre* és una mena de dietari que recull (en 60 volums) articles que va escriure entre 1769 i 1816 (té un estil molt periodístic: apuntava tot allò que veia).

6. El Neoclassicisme:

- Corrent francès que provenia del classicisme d'aquell país. S'abandonen les formes barroques i el món clàssic torna a esdevenir el model a imitar.
- Gust per l'ordre, l'harmonia, l'equilibri i la reglamentació amb normes de la creació artística, la qual cosa s'adiu totalment amb el racionalisme del segle XVIII.
- En el terreny literari es desenvolupà una prosa de tipus moralista que plantejava la reflexió sobre la vida i els costums.
- Destacà molt el teatre, inspirat en les tragèdies clàssiques. Així, hom adoptà i fixà un seguit de convencions: la regla de les tres unitats (temps, espai i acció), el desenvolupament de les obres en cinc actes i la temàtica clàssica o bíblica. Destacarem Racine i Molière.
- La seva influència als Països Catalans fou escassa. De fet, només destacà Menorca (annexionada a Anglaterra pel tractat d'Utrecht) amb la figura de Joan Ramis, qui va escriure un seguit de tragèdies neoclàssiques com *Lucrecia*.